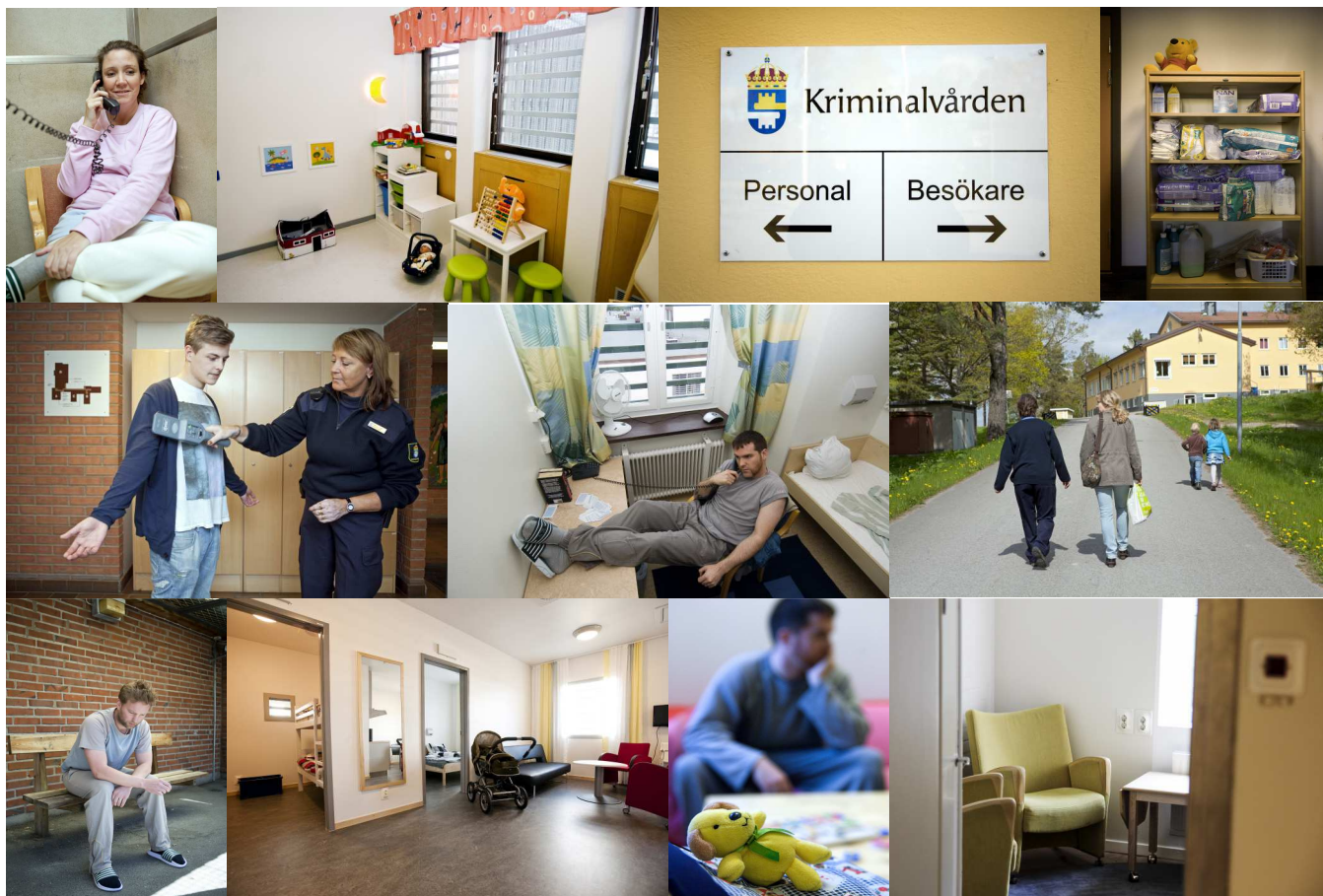


# Handbok om besök och elektronisk kommunikation i anstalt och häkte 2014:3



# Innehållsförteckning

---

<b>REVIDERINGAR</b> .....	<b>3</b>
<b>FÖRFATTNINGAR OCH ÖVRIGA REFERENSER</b> .....	<b>4</b>
<b>FÖRKORTNINGAR</b> .....	<b>4</b>
<b>1. INLEDNING</b> .....	<b>5</b>
<b>2. HANDBOKENS TILLÄMPNINGSOMRÅDE</b> .....	<b>6</b>
<b>3. ALLMÄNT</b> .....	<b>7</b>
<b>4. SAMTYCKE TILL KONTAKT</b> .....	<b>8</b>
4.1 Samtyckesreglernas innebörd.....	8
4.2 Ansvar för att samtycke hämtas in.....	8
4.2.1 Undantag från huvudregeln.....	8
4.3 Särskilt om samtycke för kontakt med barn.....	9
4.4 När samtycke lämnas.....	10
4.5 Om samtycke inte lämnas.....	11
4.6 Undantag från kravet på samtycke.....	11
<b>5. NÄR KONTAKT "LÄMPLIGEN KAN SKE"</b> .....	<b>13</b>
5.1 Begränsningar i antal tillstånd.....	13
5.2 Besök.....	14
5.2.1 Särskilt om besök av barn.....	15
Vuxen följeslagare.....	16
5.2.2 Särskilt om besökslägenhet i anstalt.....	16
5.2.3 Särskilt om besök i anstalten Gruvberget.....	17
5.3 Elektronisk kommunikation.....	18
5.3.1 Samtal som bekostas genom bidrag.....	19
5.4 Kontakt med offentlig försvarare eller annan advokat.....	20
5.4.1 Offentlig försvarare.....	20
5.4.2 Praktiska förutsättningar för kontakt.....	21
Digitalt material.....	22
5.4.3 Annan advokat.....	22
<b>6. BAKGRUNDSKONTROLL</b> .....	<b>24</b>
6.1 När ska bakgrundskontrollen göras?.....	24
6.2 Utredningsåtgärder.....	25
6.3 Dokumentation.....	25
6.3.1 Information till den intagne om inhämtade uppgifter.....	25
6.3.2 Begränsningar i partsinsynen.....	26
<b>7. GRUNDER FÖR ATT NEKA ELLER KONTROLLERA KONTAKT I ANSTALT</b> .....	<b>27</b>
7.1 Kontakten kan äventyra säkerheten eller motverka den intagnes anpassning i samhället.....	27
7.1.1 Särskilt om besök.....	28
7.1.2 Särskilt om elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet.....	29
Hemligt nummer.....	29
IP- och mobiltelefoni.....	29
Företag.....	30
7.1.3 Särskilt om säkerhetsavdelning.....	30
7.2 Kontakten kan vara till skada för den intagne eller någon annan.....	31
7.2.1 Särskilt om brottsoffer m.m. ....	31
<b>8. GRUNDER FÖR ATT NEKA ELLER KONTROLLERA KONTAKT I HÄKTE</b> .....	<b>33</b>
8.1 Kontakten kan äventyra säkerheten.....	33
8.2 Restriktioner.....	34
8.2.1 Flödesschema för ansökan om kontakt vid restriktioner.....	35
<b>9. KONTROLL</b> .....	<b>36</b>
9.1 Kontroll av besök.....	36

9.1.1 Besök i rum som omöjliggör överlämnande av föremål.....	36
9.1.2 Personalövervakade besök.....	37
9.1.3 Kroppskontakt mellan den intagne och besökaren vid kontrollerat besök.....	37
9.1.4 Samtal under övervakade besök.....	38
9.1.5 Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning av besökaren.....	38
9.1.6 Envarsgripande.....	40
9.1.7 Besökarens inspelning av ljud och bild.....	40
9.2 Kontroll av elektronisk kommunikation.....	41
9.2.1 Samtal till offentlig försvarare eller annan advokat.....	42
<b>10. FÖRVARSTAGNAS KONTAKTER.....</b>	<b>43</b>
<b>11. BESLUT, GILTIGHET AV TILLSTÅND M.M.....</b>	<b>45</b>
11.1 Ansökan och beslut.....	45
11.2 Möjligheten att återkalla ett tillstånd.....	45
11.3 Giltighet av tillstånd vid förflyttning.....	46
11.4 Omprövning vid omplacering.....	47
11.5 Undantag för viss intagen i anstalt.....	48

## Revideringar

---

Datum	Avser
2014-05-26	Handboken beslutad av generaldirektören

## Författningar och övriga referenser

---

### Lagar och förordningar

- Rättegångsbalken
- Förvaltningslagen (1986:223)
- Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)
- Utlänningslagen (2005:716)
- Fängelselagen (2010:610)
- Häkteslagen (2010:611)
- Fängelseförordningen (2010:2010)
- Häktesförordningen (2010:2011)

### Föreskrifter

- Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:1) om fängelse (FARK Fängelse)
- Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd (KVFS 2011:2) om häkte (FARK Häkte)
- Arbetsordningen för Kriminalvården (KVAF 2011:3) (Ao)

### Övrigt

- Barn som bevittnat våld (proposition 2005/06:166)
- En ny fängelse- och häkteslagstiftning (proposition 2009/10:135)
- FN:s konvention om barnets rättigheter antagen av FN:s generalförsamling den 20 november 1989 (barnkonventionen)

## Förkortningar

---

<b>FARK</b>	Föreskrifter och allmänna råd för Kriminalvården
<b>FL</b>	Förvaltningslagen
<b>FäF</b>	Fängelseförordningen
<b>FäL</b>	Fängelselagen
<b>HäF</b>	Häktesförordningen
<b>HäL</b>	Häkteslagen
<b>INTIK</b>	Intagnas telefoni inom Kriminalvården
<b>JO</b>	Riksdagens ombudsmän, alt. Justitieombudsmannen
<b>MR/BR</b>	Rikspolisstyrelsens misstanke- och belastningsregister
<b>Prop.</b>	Proposition
<b>OSL</b>	Offentlighets- och sekretesslagen
<b>RB</b>	Rättegångsbalken
<b>RÅ</b>	Regeringsrättens årsbok (numer Högsta Förvaltningsdomstolens årsbok, HFD)
<b>UTL</b>	Utlänningslagen

# 1. Inledning

---

Kriminalvårdens handböcker utgör sammanställningar av t.ex. lagar, förordningar, föreskrifter, allmänna råd, förarbeten och praxis i syfte att underlätta tillämpningen inom ett visst område. I handböckerna kan även finnas handlingsregler och rutinbeskrivningar som är bindande för Kriminalvårdens personal (se Kriminalvårdens arbetsordning).

Det är viktigt att komma ihåg att handboken i sig inte har författningsstatus. Lag, förordning och föreskrift är de författningar som är bindande i förhållande till den intagne. Handboken är tänkt att fungera som en ingång till författningstexten och vara en hjälp och ett stöd i det dagliga arbetet för den som arbetar med frågor om besök och elektronisk kommunikation. Hänvisa aldrig i ett beslut till vad som anges i handboken. Hänvisa istället till den eller de relevanta författningarna.

Det är inte säkert att all författningstext är återgiven i en handbok. Ofta är det säkrast att parallellt med handboken läsa själva författningen, t.ex. FäL eller FARK Fängelse och Häl eller FARK Häkte.

Inom Kriminalvården finns flera handböcker som handlar om tillämpningen av fängelse- och häkteslagstiftningen. Vissa frågor av mer säkerhetsrelaterad karaktär hanteras också i säkerhetshandboken.

I handboken behandlas endast översiktligt frågor om hur FL:s regler om ärendehandläggning är tillämplig vid handläggning av ärenden om besök och elektronisk kommunikation. När det gäller mer ingående frågor om FL och ärendehandläggning hänvisas istället till Handbok i förvaltningsrätt för Kriminalvården. I handboken behandlas i princip inte sekretessfrågor. När det gäller sådana frågor hänvisas istället till Handbok i sekretessfrågor inom Kriminalvården.

Huvudkontoret tar gärna emot synpunkter på handbokens innehåll och ansvarar för att handboken hålls uppdaterad.

## **2. Handbokens tillämpningsområde**

---

Den här handboken är tillämplig på frågor om intagnas besök och elektronisk kommunikation som regleras i 7 kap. FäL och 3 kap. HäL.

Kontakter via försändelser behandlas i en separat handbok som är under utarbetning.

Som framgår av förarbetena till en ny fängelse- och häkteslagstiftning (prop. 2009/10:135) infördes begreppet elektronisk kommunikation för att vara oberoende av den tekniska utvecklingen på området. Annan elektronisk kommunikation än telefonsamtal är dock än så länge begränsad inom Kriminalvården.

Handboken behandlar inte frågor om besök och elektronisk kommunikation som rör andra än intagna, t.ex. studiebesök eller närvaro av hantverkare. För besök av representanter från ideella föreningar, t.ex. KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället) och Röda korset, se Kriminalvårdens riktlinjer för samarbete med ideella sektorn (2006:2). När det gäller besök av journalister, se Mediepolicy för Kriminalvården (2013:4). Om rätten till besök och samtal med konsulära företrädare se Handbok om underrättelse-skyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten (2008:1).

Handboken beskriver regelverket för anstalt och häkte parallellt. I den mån något endast rör häkte eller anstalt påpekas detta särskilt.

### 3. Allmänt

---

En intagens möjlighet att hålla kontakt med familj och omvärld är en viktig del i en human kriminalvård och ska så långt som möjligt underlättas. Rätten till kontakt genom besök och elektronisk kommunikation är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta en återgång till ett liv i frihet. Av fängelse- och häkteslagarnas förarbeten framgår också att starka humanitära skäl talar mot att inte bevilja den intagne kontakt med en närstående (prop. 2009/10:135 sid. 143).

Även för den intagnes närstående kan det vara viktigt att upprätthålla kontakten under ett frihetsberövande. En grundläggande utgångspunkt är att ett barn har rätt att ha kontakt med den frihetsberövade föräldern, om det kan anses vara det bästa för barnet. Däremot har inte en intagen förälder motsvarande rätt till kontakt med sina barn. Även om kontakten inte varit regelbunden innan frihetsberövandet, t.ex. på grund av föräldrarnas missbruk, kan det vara av värde för barnet att få träffa sin förälder under de ordnade förhållanden som finns i anstalt eller häkte. I de fall det anses vara till barnets bästa är det av största vikt att Kriminalvården i möjligaste mån underlättar för barnet att upprätthålla en kontakt med den intagne föräldern.

Eftersom möjligheten till besök och elektronisk kommunikation är en angelägen fråga för den intagne och dennes närstående är det viktigt att handläggningen av sådana ärenden sker utan dröjsmål.

Lagstiftningen är i princip uppbyggd utifrån att varje enskilt besök eller telefonsamtal ska prövas för sig. För en ökad förutsebarhet och av praktiska skäl arbetar Kriminalvården med ett system med tillståndsbeslut för besök respektive elektronisk kommunikation där också förutsättningarna för framtida besök respektive telefonsamtal regleras genom tillståndsbeslutet.

Det är den intagne som är part i ett ärende om besök- eller telefontillstånd, inte den som den intagne önskar kontakta. Det är således endast den intagne eller dennes ombud som kan klaga på ett sådant beslut.

För att en intagen ska få ta emot besök eller kommunicera elektroniskt krävs att följande förutsättningar är uppfyllda:

- Den som den intagne vill ha kontakt med ska lämna sitt samtycke till kontakten (avsnitt 4).
- Besöket respektive den elektroniska kommunikationen ska lämpligen kunna ske (avsnitt 5).
- Det får inte finnas omständigheter som gör att besöket eller den elektroniska kommunikationen äventyrar säkerheten (anstalt och häkte) eller att kontakten motverkar den intagnes anpassning i samhället eller att annan skada uppkommer (anstalt) (se avsnitt 7-8).



## 4. Samtycke till kontakt

---

För att tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation ska kunna beviljas behöver ofta besökarens personliga förhållanden undersökas (se avsnitt 6). En förutsättning är normalt också att Kriminalvården registrerar den som den intagne ska ha kontakt med i Kriminalvårdens system. I FARK Fängelse och FARK Häkte finns därför regler om att den som kontakten ska äga rum med i regel ska samtycka till kontakt och informeras om att nödvändiga registreringar och undersökningar av personliga förhållanden sker.

### 4.1 Samtyckesreglernas innebörd

Av 7 kap. 26 § första stycket FARK Fängelse och 3 kap. 21 § första stycket FARK Häkte framgår:

Den som en intagen vill ta emot besök av eller kommunicera elektroniskt med ska tillfrågas om han eller hon samtycker till att kontakten ska äga rum. I samband med det ska den som kontakten ska äga rum med informeras om att han eller hon, om samtycke till kontakt lämnas, kan komma att registreras i Kriminalvårdens datasystem, att Kriminalvården, om samtycke till kontakt lämnas, kan komma att undersöka om han eller hon är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet och inhämta upplysningar om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt, samt att han eller hon kan komma att bli föremål för kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning vid ett besök.

### 4.2 Ansvar för att samtycke hämtas in

Av 7 kap. 26 § andra stycket FARK Fängelse och 3 kap. 21 § andra stycket FARK Häkte framgår vidare:

Den intagne ansvarar för att samtycke inhämtas på en blankett som fastställs av Kriminalvården.

I enlighet med normaliseringsprincipen är det den intagne som själv ska se till att samtyckesblanketten skickas till den som han eller hon vill ha kontakt med samt stå för portot för att skicka blanketten. Den intagne kan få bidrag för kostnaden för att skicka blanketten – normalt portokostnad samt kuvert – om det är skäligt med hänsyn till den intagnes ekonomiska förhållanden och att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt (13 kap. 2 § FARK Fängelse samt 6 kap. 3 § FARK Häkte).

För att rutinerna ska vara desamma överallt inom Kriminalvården har huvudkontoret fastställt en gemensam underrättelse- och samtyckesblankett som ska användas inom myndigheten. Blanketten, som finns att hämta i Word (Mina mallar), ska förses med verksamhetsställets kontaktuppgifter. Samtyckesblanketten finns översatt till flera olika språk och dessa översatta blanketter finns att hämta på Krimnet.

#### 4.2.1 Undantag från huvudregeln

Det finns undantag från huvudregeln om att den intagne ska inhämta skriftligt samtycke.

Av 7 kap. 26 § andra stycket FARK Fängelse framgår:

Det gäller .../... inte om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den intagne och Kriminalvården inhämtar samtycke, eller om det finns särskilda skäl.

Av 3 kap. 21 § andra stycket FARK Häkte framgår:

Om det finns särskilda skäl kan dock samtycke inhämtas på annat sätt.

Det första undantaget för intagna i anstalt har tillkommit av hänsyn till brottsoffer (vad som avses med brottsoffer framgår av 1 kap. 5 § FARK Fängelse och återges i avsnitt 7.2.1.). Utskick av skriftlig information och samtycke till besök eller elektronisk kommunikation kan av ett brottsoffer uppfattas som en påtryckning eller upplevas som en uppmaning att upprätthålla en relation till förövaren, detta särskilt om utskicket görs av den intagne själv. Om en intagen önskar kontakt med ett brottsoffer bör därför istället Kriminalvården kontakta personen. Kontakten bör i första hand tas muntligen. Innan kontakt tas bör kontrolleras om det finns ett kontaktförbud rörande den person som den intagne vill ha kontakt med.

Det andra undantaget för intagna i anstalt samt undantaget för intagna i häkte kan tillämpas om det på grund av någon särskild anledning är mycket svårt eller omöjligt att inhämta ett skriftligt samtycke. Så kan vara fallet t.ex. om den som ska samtycka bor i ett annat land och postgången i det landet inte fungerar. Post- och telestyrelsen kan i vissa fall vara behjälplig med information om detta. Om det är mycket svårt eller omöjligt för den intagne att inhämta ett skriftligt samtycke kan samtycke i stället inhämtas muntligt av personal. Särskilda skäl att inhämta samtycke muntligt kan även finnas om en häktad person under 18 år önskar kontakt med en förälder eller annan närstående och ett muntligt inhämtande av samtycke skulle påskynda möjligheten till kontakt, eller om åklagaren medger undantag från en häktads restriktioner och det är särskilt angeläget att kontakten påskyndas.

Ett muntligt samtycke och skälen till varför man inhämtat samtycket muntligt ska dokumenteras. Har den intagne informerats om att det krävs ett samtycke från den som den intagne vill ha kontakt med kan normalt ansökan ses som ett medgivande från klienten att röja uppgiften om vart denne befinner sig.

Det måste observeras att de här nämnda undantagen endast är undantag från formkravet, dvs. från kravet att det är *den intagne* som ska inhämta *skriftligt* samtycke, inte från kravet på samtycke.

### 4.3 Särskilt om samtycke för kontakt med barn

Om den som besöket eller kontakten ska äga rum med är ett barn, dvs. under 18 år, är det, enligt reglerna i föräldrabalken, den eller de som är vårdnadshavare som ska ta ställning till om samtycke till kontakten ska lämnas. Barnet självt behöver inte lämna något samtycke, men har rätt att uttrycka sin åsikt i frågor som rör honom eller henne (se artikel 12 i barnkonventionen).

Av allmänna råd till 7 kap. 26 § FARK Fängelse och 3 kap. 21 § FARK Häkte framgår:

Om den som kontakten ska äga rum med är ett barn ankommer det enligt reglerna i föräldrabalken på den eller dem som är vårdnadshavare att ta ställning till om samtycke till kontakten ska lämnas.

Av 6 kap. 11 och 13 §§ föräldrabalken följer att om det finns två vårdnadshavare har de tillsammans rätt och skyldighet att bestämma i frågor som rör barnets personliga angelägenheter. Det är bara om en av vårdnadshavarna till följd av frånvaro, sjukdom eller annan orsak är förhindrad att ta del i sådana beslut rörande vårdnaden som inte utan olägenhet kan uppskjutas, som den andre vårdnadshavaren bestämmer ensam.

Om det finns två vårdnadshavare ska alltså båda tillfrågas om de samtycker till att barnet har kontakt med den intagne via elektronisk kommunikation eller genom besök. Normalt krävs båda vårdnads-

havarnas samtycke för att kontakten ska beviljas. Endast i undantagsfall - när det är uppenbart att kontakten är till barnets bästa - bör kontakten beviljas trots att den ene vårdnadshavaren inte samtycker.

Om en domstol har beslutat att ett barn ska ha rätt till umgänge med en intagen förälder gäller det beslutet framför vårdnadshavarens – i regel uteblivna – samtycke. Kriminalvården ska dock alltid pröva om umgänget kan tillåtas utifrån förutsättningarna i FäL respektive Häl. Om domstolen har bedömt att umgänget är till barnets bästa bör Kriminalvården utgå från den bedömningen. Om Kriminalvården känner till omständigheter som domstolen inte har beaktat vid sin bedömning, kan det finnas skäl att göra en ny bedömning av om kontakten kan beviljas. Det kan också finnas säkerhetsskäl eller praktiska omständigheter som medför att umgänget inte kan gå till på exakt det sätt som domstolen beslutat. Kriminalvården bör, om möjlighet till det ges, informera domstolen om förutsättningarna för att ta emot besök i anstalten eller häktet.

Om den ena av vårdnadshavarna är den intagne anses han eller hon ha lämnat samtycke genom sin ansökan om besöks- eller telefontillstånd. Den andre vårdnadshavaren lämnar sitt samtycke genom att underteckna och återsända samtyckesblanketten.

För det fall en intagen önskar kontakt med ett barn som har skyddade personuppgifter kan uppgifter om vårdnadshavare efterfrågas hos Skatteverket. Möjligheten att villkora besöket med uppvisande av personbevis för barnet, där vårdnadshavare framgår, finns också.

Om en intagen haft fortlöpande kontakt med ett barn genom besök eller elektronisk kommunikation, som vårdnadshavare samtyckt till, behöver anstalten eller häktet inte inhämta ett nytt samtycke från barnet när detta fyller 18 år.

#### **4.4 När samtycke lämnas**

Den person som den intagne vill ha kontakt med ska återsända den undertecknade blanketten till anstalten eller häktet, om han eller hon samtycker till att kontakten äger rum. Det är normalt först när den undertecknade samtyckesblanketten kommer in till anstalten eller häktet som det öppnas ett ärende om besöks- eller telefontillstånd som registreras i det klientadministrativa systemet. Om den intagne har undertecknat blanketten kan den direkt handläggas som en ansökan från den intagne. Om handläggningstiden från ansökans inkommande till beslut blir längre än någon eller några dagar bör den intagne informeras om att ansökan inkommit och att anstalten eller häktet håller på att handlägga ärendet. Har den intagne inte undertecknat blanketten ska den intagne omgående informeras om att samtyckesblanketten kommit in och ges möjlighet att ansöka om besöks- eller telefontillstånd.

Om den intagne lämnar in en ansökan om besöks- eller telefontillstånd innan samtyckesblanketten återsänts till anstalten eller häktet måste ansökan ändå registreras i det klientadministrativa systemet. Någon ytterligare handläggningsåtgärd behöver dock normalt inte vidtas förrän samtyckesblanketten kommit in till anstalten eller häktet. Personuppgifter, såsom namn och personnummer, avseende den person som den intagne vill ha kontakt med, bör inte registreras i det klientadministrativa systemet förrän denne samtyckt till kontakten. Ärendet måste däremot kunna identifieras varför relation, initialer, del av namn eller liknande kan behöva anges.

Finns det misstanke om att samtycket är felaktigt, dvs. inte kommer från den person som ansökan avser, kan det finnas skäl att utreda saken, t.ex. genom att Kriminalvården kontaktar personen.

Ett samtycke som lämnas gäller även efter en förflyttning av den intagne mellan två häkten, från häkte till anstalt, eller mellan två anstalter. Det är därför viktigt att häktet eller anstalten dokumenterar att samtycke har inhämtats.

Att ett samtycke gäller efter en förflyttning innebär inte att ett tillstånd till kontakt alltid fortsätter att gälla vid en förflyttning från häkte till anstalt eller mellan olika anstalter (se avsnitt 11). Det innebär inte heller att en samtyckesblankett som har undertecknats av den intagne automatiskt gäller som en ansökan om besöks- eller telefontillstånd efter en förflyttning. Om tillståndet upphör att gälla vid en förflyttning får den intagne istället ansöka om tillstånd på nytt (utan att ett samtycke åter behöver inhämtas).

#### 4.5 Om samtycke inte lämnas

Av 7 kap. 27 § FARK Fängelse och 3 kap. 22 § FARK Häkte framgår:

Om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt med den intagne, får den intagne inte beviljas tillstånd till kontakten.

Om den som kontakten ska äga rum med inte samtycker till kontakt ska anstalten eller häktet avslå ansökan om besöks- eller telefontillstånd med motiveringen att samtycke inte lämnats i enlighet med bestämmelserna i föreskrifterna. Det är normalt tillräckligt att motivera beslutet med hänvisning till att samtycke inte lämnats.

Om den intagne har ansökt om tillstånd på annat sätt än genom samtyckesblanketten och det inte kommit in något samtycke inom tre veckor efter ansökan bör anstalten eller häktet avslå den intagnes ansökan på grund av uteblivet samtycke. Om det senare kommer in ett samtycke bör anstalten eller häktet på eget initiativ ompröva beslutet.

#### 4.6 Undantag från kravet på samtycke

När det gäller kontakter med myndigheter och liknande gör sig de skäl som motiverar samtyckesregleringen inte lika starkt gällande eftersom registrering av personuppgifter och efterforskningar om personliga förhållanden inte behöver göras i samma utsträckning när det gäller kontakter som utförs i tjänsten. Det kan även med hänsyn till kontaktens karaktär vara orimligt att kräva att kontakten ska föregås av den administration som samtyckesregleringen kräver. Mot denna bakgrund har det införts vissa undantag från kravet på samtycke.

Av 7 kap. 28 § FARK Fängelse och 3 kap. 23 § FARK Häkte framgår:

Vad som anges i [26 och 27 §§, FARK Fängelse, 21 och 22 §§ FARK Häkte] gäller inte

1. om den som kontakten ska äga rum med är advokat eller tjänsteman på eller uppdragstagare till en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda, och kontakten sker i anledning av den ställningen,
2. vid telefonsamtal som är av stor vikt för den intagnes frigivningsförberedelser, om samtalet sker utanför INTIK-systemet,
3. när en intagen meddelar en närstående om sin placering enligt bestämmelsen i 3 § fängelseförordningen (2010:2010) eller 3 § häktesförordningen (2010:2011),
4. om kontakten med hänsyn till särskilda omständigheter är uppenbart befogad och en tillfredsställande kontroll kan uppnås, eller
5. om det gäller tillstånd till elektronisk kommunikation, den som kontakten ska äga rum med inte registreras i Kriminalvårdens datasystem och någon undersökning enligt 7 kap. 10 § fängelselagen (2010:610) inte görs.
6. om kontakten avser en förbindelse enligt artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (SÖ 1974:10).

Första punkten gäller kontakter som sker med någon i dennes egenskap av advokat, tjänsteman m.m. Här kan man göra en parallell till reglerna om hantering av s.k. myndighetspost. Om den person som den intagne vill ha besök av eller kommunicera elektroniskt med är en sådan person som Kriminalvården inte får granska försändelser till eller från enligt reglerna om myndighetspost, krävs inte att personen lämnar sitt samtycke till besök eller elektronisk kommunikation. Av allmänna råd till bestämmelserna framgår att en uppdragstagare kan vara t.ex. en person som Kriminalvården har förordnat som personutredare eller lekmanövervakare.

Andra punkten tar enligt de allmänna råden sikte på t.ex. samtal till en utländsk ambassad eller en hyresvärd. Ett annat exempel kan vara telefonsamtal till arbetsgivare eller liknande.

Tredje punkten avser s.k. ankomstsamtal (3 § FäF och 3 § HäF). Ett ankomstsamtal ska inte behöva anstå i avvaktan på skriftligt samtycke. Ett sådant samtal får avlyssnas under vissa omständigheter (se avsnitt 9.2).

Av allmänna råd till bestämmelserna framgår att en situation där en kontakt kan vara uppenbart befogad enligt fjärde punkten, trots att något samtycke inte har lämnats, kan vara t.ex. om det krävs brådskande åtgärder som rör ett gemensamt barn. Att det krävs ”särskilda omständigheter” och att det ska vara ”uppenbart” att det är befogat med kontakt gör att utrymmet för att bevilja kontakt utan samtycke i sådana fall är snävt. Ett ytterligare krav för det fjärde undantaget är att ”en tillfredsställande kontroll kan uppnås”, t.ex. genom att kommunikationen avlyssnas.

Femte punkten är endast aktuell vid anstalterna Ljustadalen, Ringsjön och Östragård.

Sjätte punkten hänvisar till artikel 36 i Wienkonventionen om konsulära förbindelser (SÖ1974:10) där det bland annat framgår att konsulter ska ha rätt att besöka en medborgare i den sändande staten som är fängslad, häktad eller tagen i förvar, att samtala och brevväxla med honom och att ombesörja att han får rättsligt biträde. De ska likaledes ha rätt att besöka en medborgare i den sändande staten som är intagen i fängelse eller förvar inom deras distrikt för verkställighet av en dom. Om Kriminalvårdens skyldighet att underrätta en främmande stats konsulat om en medborgare i den staten har berövats friheten i Sverige se Handbok gällande underrättelseskyldighet m.m. när utlänningar är berövade friheten (2008:1).

## 5. När kontakt ”lämpligen kan ske”

Av 7 kap. 1 § FäL och 3 kap. 1 § Häl samt 7 kap. 4 § FäL och 3 kap. 4 § Häl framgår bl.a:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. .../...

En intagen får stå i förbindelse med annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. .../...

Av **allmänna råd** till paragraferna i FARK Fängelse samt FARK Häkte framgår att uttrycket *lämpligen kan ske* tar sikte på de praktiska förutsättningarna för besöket eller för den elektroniska kommunikationen, t.ex. anstaltens eller häktets rutiner, tillgång på personal och besöksrum och till utrustning som möjliggör elektronisk kommunikation.

Praktiska förutsättningar medför ofta att en prioritering måste göras av vilka besök och vilken elektronisk kommunikation som i första hand kan beviljas. Det är viktigt att den intagne får möjlighet att ha kontakt med närstående och omvärld så pass ofta att en skälig nivå upprätthålls. I verkställighetsplanen bör det finnas information om den intagnes nära relationer som ger ledning i vilka personer som är närstående och vilka kontakter som annars är särskilt viktiga för den intagne.

I 1 kap. 4 §§ FARK Fängelse och FARK Häkte finns en definition av vilka personer som kan anses vara närstående. Av bestämmelserna framgår:

Med *närstående* avses

1. en intagens maka eller make, registrerade partner och sambo,
2. en intagens barn,
3. andra barn som stadigvarande sammanbor med en intagen,
4. en intagens barn över 18 år, föräldrar och syskon, samt
5. andra personer än de som avses i 1-4 som har en sådan nära relation till en intagen att de bör betraktas som närstående till varandra.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Andra personer som enligt punkt 5 kan betraktas som närstående till en intagen kan vara t.ex. fästmo eller fästman, flick- eller pojkvän, barnbarn, far- eller morförälder eller person som den intagne stadigvarande bor tillsammans med utan att de lever i en parrelation. Kravet på en nära relation förutsätter i regel att relationen inte är tillfällig utan har haft eller kan antas få en viss varaktighet.

Det är den intagne som har att visa varför en viss person enligt femte punkten bör betraktas som närstående och att besöket eller den elektroniska kommunikationen därför bör prioriteras.

### 5.1 Begränsningar i antal tillstånd

Den bakgrundskontroll (se avsnitt 6) och det administrativa arbete som normalt görs innan ett löpande tillstånd beviljas är resurskrävande. Det kan därför finnas behov att begränsa antalet besöks- och telefontillstånd per intagen. Exempelvis kan detta hanteras genom att häktet eller anstalten anger ett antal personer som en intagen normalt kan beviljas tillstånd att löpande ha kontakt med. Antalet personer en intagen får ha besök- eller telefontillstånd till bör inte vara för få. Kriminalvården har i yttrande till JO (JO-beslut den 15 februari 2010, dnr 196-2009) ansett att åtta personer är för få. I

beslutet gjorde JO inga uttalanden kring begränsningen, då saken är sådan som kan prövas i domstol. Något vägledande avgörande från domstol finns hittills inte. Vid utformningen av begränsningen måste en avvägning göras mellan anstaltens eller häktets resurser och den intagnes behov. Det är också viktigt att det finns en viss flexibilitet i tillämpningen och att hänsyn tas till varje enskild intagnes behov av kontakter med omvärlden.

Att ständigt hålla på att byta ut tillstånd är inte resurssparande. I praktiken kan därför en begränsning av antal tillstånd främst fungera som en uppmaning till den intagne att fundera över vilka tillstånd denne vill ansöka om. För det fall den intagne ändå ansöker om ett större antal tillstånd, och det inte rör sig om en närstående eller annan viktig kontakt, finns dock möjligheten att avslå ansökan med hänvisning till att kontakten inte lämpligen kan ske, då genomförande av bakgrundskontroll samt annat administrativt arbete som en ytterligare godkänd kontakt medför är resurskrävande.

Ett tillstånd till en närstående, eller en annan viktig kontakt, får aldrig nekas endast på grund av att antalet tillstånd skulle komma att överstiga det antal tillstånd som anstalten eller häktet angivit att man normalt beviljar en intagen.

## 5.2 Besök

Av 7 kap. 1 § första stycket FARK Fängelse samt 3 kap. 1 § FARK Häkte framgår följande:

Vid fördelning av tider för besök ska besök av närstående prioriteras.

En intagnes möjlighet att ta emot besök är viktig för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär. Möjligheten att ta emot besök av närstående är särskilt viktig, varför sådana besök ska prioriteras vid fördelningen av besökstider.

När anstalten eller häktet bestämmer besökstider bör hänsyn tas till besökarnas möjligheter att komma till anstalten eller häktet. Det kan exempelvis handla om att ge besökarna möjlighet att komma efter normala arbetstider och att anpassa besökstiderna till kollektivtrafiken. Det bör vara möjligt för intagna att ta emot besök under flera dagar i veckan och det är önskvärt att besök kan ske under kvällstid vid i vart fall ett tillfälle i veckan. Gällande övervakade besök har JO uttalat att det inte är tillräckligt att erbjuda sådana under endast en dag per vecka (se JO-beslut den 18 maj 2010, dnr 2009-1941 och 2009-1985).

Vad gäller rutiner för besöksbokning har JO i flera beslut (t.ex. i dnr 1247-2008 samt 3462-2008) uttalat att det är alldeles för lite att ett verksamhetsställe endast erbjuder möjlighet till besöksbokning vid två tillfällen i veckan och då endast två timmar per dag. Anstalten eller häktet ska – om inte besöksbokning kan ske på annat sätt än genom telefon – erbjuda telefontid för besöksbokning vid åtminstone tre dagar i veckan, varav i vart fall en under kvällstid, och den sammanlagda tiden får inte understiga sex timmar.

Av allmänna råd till 7 kap. 1 § FäL och 3 kap. 1 § Häl framgår:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock kontrollerade besök medges, om riskerna kan hanteras genom kontrollen.

Övervakade besök är resurskrävande och bör därför normalt endast beviljas närstående. Endast om den intagne inte har någon att ta emot besök av och inte heller någon att kommunicera elektroniskt med, bör som regel övervakade besök till annan än närstående beviljas. Om övervakade besök se avsnitt 9.1. Vad gäller besök mellan närstående där båda är intagna i anstalt se avsnitt 5.2 i Handbok om permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt.

### 5.2.1 Särskilt om besök av barn

Av **artikel 3 första punkten barnkonventionen** framgår:

Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.

Av **artikel 9 tredje punkten barnkonventionen** framgår:

Konventionsstaterna ska respektera rätten för det barn som är skilt från den ena av eller båda föräldrarna att regelbundet upprätthålla ett personligt förhållande till och direkt kontakt med båda föräldrarna, utom då detta strider mot barnets bästa.

När det gäller frågor som berör barn ska barnets bästa alltid beaktas (se 1 kap. 2 a § FARK Fängelse och FARK Häkte). Det betyder inte att enbart barnets bästa ska vara utslagsgivande, men det ska vägas in och vara av betydelse när beslut som berör barn fattas. Vid bedömningen av om besök kan beviljas är beaktandet av barnets bästa särskilt viktigt, då ett fängelse eller ett häkte normalt inte är en lämplig miljö för ett barn att vistas i. Barnet kan dessutom komma att bli föremål för ingripande åtgärder såsom visitationer under ett besök.

Av **allmänna råd till 7 kap. 1 § FäL** samt **3 kap. 1 § HåL** framgår:

Vid bedömningen av om besök av barn kan beviljas bör särskilt beaktas om barnet är närstående till den intagne. Även andra omständigheter som barnets ålder samt de förutsättningar besöket ska äga rum under bör beaktas. Barnet bör normalt följas åt av en vuxen under besöket. En sådan vuxen kan vara t.ex. en annan vårdnadshavare, en person från socialtjänsten eller någon annan som barnet har förtroende för.

Som för alla besök gäller att den intagne får ta emot besök av barn i den utsträckning det lämpligen kan ske. Besök av barn är i regel särskilt resurskrävande eftersom ett besök av barn behöver planeras noggrant och genomföras med särskild hänsyn till barnet. Vid bedömningen av om ett besök lämpligen kan ske måste därför en avvägning göras mellan å ena sidan intresset av besöket och å andra sidan anstalten eller häktets olägenhet av besöket. Bara om besöket bedöms vara till barnets bästa kan intresset av besöket anses väga tyngre än verksamhetsställets olägenhet.

Av betydelse för bedömningen av om ett besök är till barnets bästa är främst om barnet är närstående till den intagne. Denna omständighet bör därför särskilt beaktas. Ett barns fortsatta kontakt med en frihetsberövad förälder är i de flesta fall mycket angelägen för barnet. Även om kontakten inte varit regelbunden innan frihetsberövandet, t.ex. på grund av förälderns missbruk, kan det vara av värde för barnet att få träffa sin förälder under de ordnade förhållanden som finns i anstalt och häkte. Att en intagen är närstående till barnet innebär dock inte alltid att besöket är till barnets bästa. Det kan finnas omständigheter – exempelvis att barnet utsatts för hot eller våld av den intagne – som gör att besöket inte bedöms vara till barnets bästa. Besöket kan då normalt inte lämpligen ske, eftersom intresset av besöket inte kan anses väga tyngre än anstalten eller häktets olägenhet. Besöket får dessom vägras om det äventyrar säkerheten. I anstalt får även ett besök vägras om det kan vara till skada för barnet. Om ”äventyra säkerheten” samt ”skada för annan” se avsnitt 7-8.

Även andra omständigheter kan ha betydelse vid bedömningen av om ett besök är till barnets bästa. En sådan omständighet är de förutsättningar som besöket ska äga rum under. Ett besök i en anstalt eller ett



häkte med hög grad av övervakning och kontroll kan upplevas mer skrämmande för ett barn jämfört med ett besök under öppnare förhållanden. Även barnets ålder har betydelse. Ett äldre barn kan ofta på ett bättre sätt hantera intrycken från omgivningen jämfört med ett yngre. Ett spädbarn torde påverkas mindre av anstalts- och häktesmiljön jämfört med ett något äldre barn.

I de fall ett besök anses vara till barnets bästa är det av största vikt att Kriminalvården i möjligaste mån underlättar för att besök kan genomföras. Ett barn som ska besöka en intagen i anstalt eller ett häkte kan känna oro och rädsla inför besöket. Ett barns oro inför ett besök kan, i vart fall delvis, uppvägas genom ett vänligt och omtänksamt bemötande av personalen och genom god och åldersspecifik information till barnet. Det är även viktigt att besöksmiljön görs så trivsamt som möjligt och att den anpassas till besökande barn.

#### *Vuxen följeslagare*

Vid prövning av om besök utan vuxen följeslagare ska medges ska särskilt beaktas barnets utsatthet under besöket. Besök utan vuxen följeslagare bör endast medges om anstaltens personal har god kunskap om barnet och den intagnes relation till honom eller henne. Det bör i princip aldrig förekomma om barnet inte själv kan ta sig till och från anstalten eller häktet. Beslut om besök av yngre barn bör därför normalt villkoras med att besöken tillåts endast under förutsättning av att en vuxen person följer med vid besöket. Utrymmet för att tillåta besök utan vuxen följeslagare ökar ju äldre barnet blir.

Den som följer med ett barn vid ett besök måste, på samma sätt som andra besökare till intagna, ha tillstånd att besöka den intagne. Om den andra vårdnadshavaren inte kan eller vill komma på besök finns möjlighet att barnet i stället kan åtföljas av någon annan vuxen person. Vårdnadshavaren behöver inte särskilt godkänna följeslagaren (dock samtycka till kontakten, se avsnitt 4.3). Om vårdnadshavaren uttrycker särskilda krav kring följeslagare, exempelvis att barnet endast får komma på besök tillsammans med vårdnadshavaren, bör dock anstalten eller häktet normalt tillmötesgå dessa. Vilken eller vilka följeslagare som godkänts bör dokumenteras. Om följeslagaren är en tjänsteman vid socialtjänsten bör ingen annan kontroll göras än den som skulle ha gjorts om tjänstemannen kom för att besöka den intagne på egen hand i tjänsten.

För att underlätta vid framtida besök, exempelvis efter en omplacering, är det viktigt med en utförlig dokumentation kring barnets besök, t.ex. vilka utredningsåtgärder som vidtagits innan besöket och hur besöket har avlöpt.

Information om förutsättningarna för besök av barn finns på samtyckesblanketten, som ska skickas till vårdnadshavaren.

### **5.2.2 Särskilt om besökslägenhet i anstalt**

**Av 7 kap. 2 § FARK Fängelse framgår:**

Om förutsättningarna för att ta emot besök enligt 7 kap. 1 § fängeslagen (2010:610) är uppfyllda får en intagen ta emot besök i en besökslägenhet, om besöket inte ska kontrolleras på ett sådant sätt som avses i 7 kap. 2 § samma lag och besök utan sådan kontroll tidigare har genomförts i besöksrum eller på annat sätt.

Vid flera anstalter, främst i högre säkerhetsklass, har inrättats s.k. besökslägenheter för att stärka och vidmakthålla positiva och stödjande familje- och/eller parrelationer. Tanken är att ett besök i en besökslägenhet ska möjliggöra ett umgänge som mer liknar det i frihet. Ett besök i besökslägenhet kan innebära gemensam övernattnings.

I de fall besök i besökslägenheten ska ske över natt bör anstalten särskilt besluta om ett sådant tillstånd. Den intagne kan begära omprövning av beslutet. Används besökslägenheten endast under dagtid är frågan istället av mer praktisk karaktär, ett val av besöksrum, och något särskilt beslut annat än besökstillståndet behöver därmed inte fattas.

En förutsättning för att en intagen i anstalt ska få tillstånd att ta emot besök i besökslägenheten över natt är att han eller hon tidigare tagit emot okontrollerade besök av personen och att den intagne fortfarande bedöms kunna göra det (se avsnitt 7). Att denna förutsättning är uppfylld medför emellertid inte med automatik att tillstånd till besök över natt i besökslägenhet ska beviljas.

Eftersom anstalter har lägre bemanning under nattetid är möjligheten till kontroll av ett besök i en besökslägenhet betydligt mindre jämfört med ett vanligt besök i besöksrum. Den sammanlagda besökstiden mellan besökaren och den intagne är dessutom längre. Anstalten kan därför i vissa fall göra bedömningen att ett besök i en besökslägenhet exempelvis kan vara till skada för besökaren, trots att ett vanligt besök bedöms kunna medges.

Ett barn får inte besöka en intagen i besökslägenhet över natt, om det inte sker i samtidig närvaro av en medföljande vuxen person som anstaltens personal har kännedom om.

Tillgången till besökslägenheter är begränsad varför Kriminalvården föreskrivit om vilka prioriteringar som måste göras.

**Av 7 kap. 1 § andra stycket FARK fängelse** följer:

Vid fördelning av tider för besök i besökslägenhet ska besök av barn prioriteras. I övrigt ska besök till intagna, som har lång verkställighetstid och som inte kan beviljas permission, prioriteras.

Som anges i bestämmelsen ska besök av barn prioriteras vid fördelningen av tider för besök i besökslägenheten. En sådan prioritering förutsätter givetvis att besök i besökslägenheten bedömts vara till barnets bästa.

Av anstaltens rutiner ska framgå vad som gäller vid användning av besökslägenheten, t.ex. hur uppsikt och kontroll ska vara ordnad. Innan ett besök i en besökslägenhet inleds ska besökaren ges information om lägenheten och om de särskilda förhållanden som gäller där, t.ex. avseende möjligheterna att avbryta besöket, kommunikationsmöjligheterna med personal samt besökslägenhetens larmanordningar. Information bör ges i så god tid att en besökare har möjlighet att på egen hand ta ställning till om han eller hon vill nyttja en besökslägenhet. Att besökaren fått denna information bör dokumenteras. Ett lämpligt tillfälle att informera besökaren om rutinerna kan vara i samband med det besök som ska föregå ett besök i besökslägenhet.

### 5.2.3 Särskilt om besök i anstalten Gruvberget

**Av 7 kap. 3 § FARK Fängelse** följer:

En intagen som är tillfälligt placerad i anstalten Gruvberget får ta emot besök av närstående under de förutsättningar som gäller för besökslägenhet.

En närstående som medföljer till en kurs vid anstalten Gruvberget är också att betrakta som en besökare. Eftersom Gruvberget är en anstalt gäller bestämmelserna i FäL och FARK Fängelse kring besök. En intagen i anstalten Gruvberget kan alltså vägras besök på samma grunder som intagna i övriga anstalter. Detta behöver beaktas i planeringen inför vistelsen i anstalten Gruvberget.

### 5.3 Elektronisk kommunikation

Av **7 kap. 11 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 9 § FARK Häkte** framgår följande:

En intagens ansökan om telefontillstånd ska betraktas som en ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet, om inte den intagne anger något annat.

För intagnas telefonering i Kriminalvården används ett administrativt betalningssystem – INTIK-systemet. Ett tillstånd att ringa inom INTIK är ett löpande tillstånd. När en intagen beviljats ett sådant tillstånd kan den intagna själv hantera telefoneringen (gäller dock inte avlyssnade samtal vid säkerhetsavdelning). Att en intagen beviljats tillstånd att ringa inom INTIK-systemet innebär inte att den intagne har rätt att ringa under dygnets alla timmar. Kriminalvården har fortfarande att avgöra när kontakt lämpligen kan ske med hänsyn till bl.a. anstaltens eller häktets rutiner. Möjlighet att ringa inom INTIK-systemet bör dock normalt alltid finnas under kvällstid och helger.

Samtal utanför INTIK-systemet kräver däremot bl.a. hantering av personal. För att samtal lämpligen ska kunna ske utanför INTIK-systemet fordras därför att samtal inom systemet inte kan beviljas av säkerhetsskäl samt att den intagne har starka skäl för att få ringa.

Av **allmänna råd** till **7 kap. 4 § FäL** och **3 kap. 4 §§ Häl** framgår:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock avlyssnad kommunikation medges om riskerna kan hanteras genom avlyssningen.

Av **7 kap. 13 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 10 § FARK Häkte** framgår följande:

En intagen får beviljas tillstånd att ringa telefonsamtal utanför INTIK-systemet endast om

1. tillstånd till samtalet av säkerhetsskäl inte kan beviljas inom det systemet och
2. den intagne har starka skäl för att få ringa samtalet.

Tillstånd till ett telefonsamtal som Kriminalvården ska bekosta genom bidrag till den intagne får medges utanför INTIK-systemet, även om tillstånd inom det systemet kan beviljas.

Av **allmänna råd** till paragraferna framgår följande:

Starka skäl att få ringa utanför INTIK-systemet kan finnas t.ex. för samtal till en närstående, om behovet av kontakt inte kan tillgodoses på annat sätt eller för samtal till en advokat.

För att få ringa utanför INTIK-systemet behöver inte alltid anstalten eller häktet ha gjort en skriftlig prövning av om samtal inom systemet kan beviljas. Om anstalten eller häktet direkt kan konstatera att samtal inom systemet inte kan beviljas får förutsättningar anses föreligga för att direkt pröva om samtal utanför systemet kan beviljas.

Starka skäl att få ringa ett samtal utanför INTIK-systemet kan finnas för samtal till en närstående. Behovet av kontakt bör då inte kunna tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom att personen i fråga ofta kan komma på besök. Starka skäl att få ringa kan även föreligga för samtal till en advokat (se avsnitt 5.4).

I föreskrifterna regleras möjligheten till *ett* samtal utanför INTIK-systemet. När det exempelvis gäller samtal till närstående kan anstalten eller häktet av praktiska skäl bevilja flera samtal vid samma beslutstillfälle, såsom exempelvis att den intagne får ringa en gång i veckan eller en gång i månaden. Anstalten eller häktet bör då förse beslutet med ett återkallelseförbehåll (eftersom återkallelseförbehållen

i 7 kap. 31 § FARK Fängelse och 3 kap. 25 § FARK Häkte endast omfattar tillstånd till elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet, se avsnitt 10.2). Återkallelseförbehållet kan exempelvis lyda: Beslutet gäller endast så länge samtal i beviljad utsträckning lämpligen kan ske. En annan möjlighet är att anstalten eller häktet anger att beslutet endast gäller till och med ett visst datum alternativt en viss tidslängd, eller anger att det endast gäller under den tid den intagne är placerad på aktuell avdelning. Om den intagne ansöker om att få ringa regelbundna samtal och anstalten eller häktet inte anser det föreligger starka skäl för detta har anstalten eller häktet alltid att pröva om ett samtal kan beviljas. Vid en omprövning ska således kunna förutsättas att en sådan prövning gjorts.

Starka skäl att få ringa annan än närstående utanför INTIK-systemet (utöver samtal till advokat eller sådana samtal som anges nedan i 13 kap. 3 § FARK Fängelse och 6 kap. 4 § FARK Häkte) kan finnas om den intagne inte har någon närstående att ringa till eller någon person att ta emot besök av.

### 5.3.1 Samtal som bekostas genom bidrag

Som framgår av 7 kap. 13 § FARK Fängelse samt 3 kap. 10 § FARK Häkte kan samtal som Kriminalvården ska bekosta genom bidrag beviljas utanför INTIK-systemet, även om tillstånd inom systemet kan beviljas.

**I 13 kap. 3 § FARK Fängelse samt 6 kap. 4 § FARK Häkte framgår bl.a:**

En intagen får beviljas bidrag för ett kortare telefonsamtal per vecka med närstående barn. En intagen får också beviljas bidrag för telefonsamtal som är av stor vikt för hans eller hennes frigivningsförberedelser eller som annars är särskilt angelägna.

Av **allmänna råd** till 13 kap. 3 § FARK Fängelse framgår:

Särskilt angelägna telefonsamtal kan t.ex. vara en sådan underrättelse till närstående som avses i 3 § fängelseförordningen (2010:2010) eller ett telefonsamtal till närstående vid allvarlig sjukdom. Bidrag för telefonsamtal kan ges genom att Kriminalvården låter den intagne ringa utanför INTIK-systemet utan att debitera honom eller henne för samtalskostnaderna eller genom att Kriminalvården ger den intagne telefonkort till INTIK-systemet.

Av de **allmänna råden** till 6 kap. 4 § FARK Häkte framgår:

Särskilt angelägna telefonsamtal kan t.ex. vara en sådan underrättelse till närstående som avses i 24 kap. 21 a § rättegångsbalken eller 3 § häktesförordningen (2010:2011) eller ett telefonsamtal till närstående vid allvarlig sjukdom. Bidrag för telefonsamtal kan ges genom att Kriminalvården låter den intagne ringa utanför INTIK-systemet utan att debitera honom eller henne för samtalskostnaderna eller genom att Kriminalvården ger den intagne telefonkort till INTIK-systemet.

Utgångspunkten är att den intagne själv ska stå för kostnaden för sina samtal (se 13 kap. 1 § FARK Fängelse). Bidrag för telefonsamtal kan dock beviljas enligt vad som framgår ovan. Kriminalvården ska således debitera den intagne för de samtal som sker utanför INTIK-systemet när skäl för bidrag inte föreligger. Vid denna debitering kan vägledning hämtas i bilaga 3 till avsnitt 10 i Ekonomihandboken, där det finns en lista över kostnader för telefonsamtal inom INTIK-systemet.

Eftersom samtal som Kriminalvården bekostar genom bidrag får beviljas utanför INTIK-systemet följer att starka skäl att få ringa utanför INTIK-systemet även kan finnas för samtal till närstående barn (varje vecka), s.k. ankomstsamtal eller samtal som är av stor vikt för den intagnes frigivningsförberedelser eller som annars är särskilt angelägna, om kontakten inte kan tillgodoses på annat sätt.

Kammarrätten i Sundsvall fann i dom den 24 november 2011 (mål nr 2336-2011) inte skäl att tillåta en intagen att samtala med sitt barn under längre tid än femton minuter varje vecka.

När det gäller att avgöra om ett frigivningsförberedande samtal ska beviljas bör anstalten eller häktet vara generös i sin bedömning. Beaktas bör dock att kontakter med t.ex. myndigheter ofta med fördel kan hanteras skriftligen. Det kan även anses föreligga starka skäl att få ringa chef, beslutsfattare eller annan personal inom Kriminalvården, detta mot bakgrund av myndighetens serviceskyldighet. Om skäl för samtal anses föreligga bör personal - av praktiska skäl samt för att intyga vilken intagen som tjänstemannen samtalar med - först kontakta tjänstemannen.

Om avlyssning av samtal se avsnitt 9.2.

## 5.4 Kontakt med offentlig försvarare eller annan advokat

### 5.4.1 Offentlig försvarare

En häktad och hans eller hennes offentliga försvarare har, enligt 21 kap. 9 § RB, en ovillkorlig rätt att sammanträffa i enrum. Vidare får, enligt 3 kap. 5 § HåL, telefonsamtal mellan den häktade och dennes offentliga försvarare inte avlyssnas (se avsnitt 9.2.1.). Att en person som är häktad på grund av misstanke om brott har möjlighet att överlägga med sin försvarare är av central betydelse för den häktades rättssäkerhet.

För den som är anhållen eller häktad ska en offentlig försvarare förordnas av rätten om den misstänkte begär det. En misstänkt kan emellertid även välja att företrädas av en privat försvarare. En offentlig försvarare är i normalfallet advokat (se 21 kap. 5 § RB). Advokat är en skyddad titel och det är endast den som har blivit antagen som ledamot av Sveriges advokatsamfund som får kalla sig advokat (straffsanktionerat).

Enligt 8 kap. 9 § RB ska vad som i lag föreskrivs om advokat i tillämpliga delar gälla även den som är auktoriserad som advokat i någon annan stat inom Europeiska unionen (EU), Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz när denne är *verksam i Sverige*.

I **3 kap. 1 § andra stycket HåL** görs följande hänvisning:

Bestämmelser om rätten för den som är häktad eller anhållen att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

Av **21 kap. 9 § första stycket RB** följer:

Försvarare för den som är anhållen eller häktad må ej förvägras att sammanträffa med honom. Försvararen äge i enrum meddela sig med den anhållne eller häktade; annan än offentlig försvarare dock endast om undersökningsledaren eller åklagaren medgiver det eller rätten finner det kunna ske utan men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten å förvaringsplatsen.

En försvarare för en anhållen eller häktad får enligt regleringen aldrig vägras besök. En offentlig försvarare har, till skillnad från privat försvarare, en oinskränkt rätt att tala med den anhållne eller häktade i enrum. En privat försvarare får endast samtala med sin klient i enrum efter tillstånd av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

I vissa fall kan domstolen ha godkänt substitution, dvs. att den offentlige försvararen sätter annan advokat, eller biträdande jurist, i sitt ställe. Detta innebär att annan än den advokat som förordnats som försvarare för den intagne har samma rätt som den offentlige försvararen att besöka och kommunicera med den intagne.

Om en intagen inte är anhållen eller häktad men har förordnats en offentlig försvarare bör möjligheten till kontakt med denne behandlas på samma sätt som för en anhållen eller häktad.

JO har i flera beslut (se t.ex. JO-beslut den 13 juni 2013, dnr 4269-2012) anfört att en offentlig försvarare har en ovillkorlig rätt att träffa sin klient och bör inte ens kvällstid, oavsett om besöket föränmälts eller inte, avvisas från häktet utan att ha fått sammanträffa med klienten. Praktiska problem som har samband med tillgången på personal och säkerhetsfrågor bör enligt JO:s uppfattning lösas genom att man från häktets sida informerar advokaterna i området om att eventuella besök hos klienterna efter ett visst klockslag bör föränmännas och att en sådan anmälan bör ske i så god tid att häktet kan disponera sin personal med hänsyn till eventuella besök.

#### 5.4.2 Praktiska förutsättningar för kontakt

Kriminalvården har samrått med Advokatsamfundet och Riksåklagaren kring de praktiska förutsättningarna för offentliga försvarares kontakt med häktade klienter. Följande rutiner har utarbetats kring möjligheten för offentliga försvarare att ha telefonkontakt med sina klienter samt de tider som offentlig försvarare kan besöka intagna klienter och de förutsättningar som råder under besöket.

En offentlig försvarare till en häktad eller anhållen har rätt att kontakta sin klient under dygnets alla timmar. Tidpunkten på dygnet för telefonsamtal och oanmälda besök kan dock påverka tidsåtgången för att kunna arrangera telefonkontakten eller besöket. Oavsett om en föränmälan skett eller inte och oavsett tid på dygnet ska dock givetvis väntetider hållas så korta som möjligt.

- Målsättningen för *telefonkontakt* mellan den intagne och dennes försvarare är att det i normalfallet inte ska ta mer än 15 minuter, från försvararens begäran till dess att den intagne kan ges möjlighet att ringa tillbaka. Detta under förutsättning att den intagne inte är upptagen av något annat. Om den intagne är upptagen ska denne underrättas om att försvararen sökt honom eller henne. Även försvararen ska givetvis få information om att den intagne är upptagen och hur länge. Under kvälls- och nattetid medför häktenas personalbemanning att ombesörjandet av telefonkontakt kan ta något längre tid.
- Målsättningen för *besök* är att en försvarare under dagtid (kl. 8-18, inkl. helger) ska kunna träffa sin klient inom 15 minuter från försvararens ankomst till häktet, även om besöket inte är föränmält. Detta under förutsättning att den intagne inte är upptagen med något annat. Under tid för lunchavlösning (kl. 11–14) kan det dock ta något längre tid. Under kvälls- och nattetid så medför häktenas personalbemanning att ombesörjandet av ett oanmält besök kan ta längre tid. Det kan i vissa fall t.o.m. röra sig om att försvararen får vänta tills häktet lyckas ordna med extra personal.

Föränmälda/bokade besök påskyndar normalt besökshanteringen. Även en föränmälan kort tid innan försvararens ankomst till häktet gör skillnad. Vid ett föränmält besök kan åtgärder vidtas beträffande att avbryta aktiviteter utanför bostadsrummet, alternativt att inte inleda några nya. En föränmälan kan också fungera som en extra kontroll för försvararen av att den häktade vistas på aktuellt häkte.

Vid vissa verksamhetsställen, t.ex. säkerhetshäktena Göteborg, Huddinge, Malmö och Sollentuna, måste samtliga som passerar in i förvaringslokalen genomgå inpasseringskontroll. Det medför att besök av

försvare kan ta något längre tid än vid andra häkten att arrangera. Vid kö till inpasseringskontrollen ska försvarare prioriteras. Som alltid ska en kontroll inte göras mer ingående än nödvändigt och utföras på ett hänsynsfullt sätt. Som framgår av 4 kap. 11 § HåL får skriftliga meddelanden inte granskas i sådan inpasseringskontroll. För försändelser mellan en intagen och dennes offentlige försvarare (förtrolig kommunikation) finns ett särskild skydd mot granskning (se 3 kap. 6 § HåL).

Om det bedöms nödvändigt för att kunna upprätthålla säkerheten i häktet kan försvararen låsas in i ett besöksrum tillsammans med den intagne. En sådan åtgärd får enbart ske om försvararen accepterar detta och ett larm tillhandahålls. Försvararen ska placeras i besöksrummet så att denne har nära till en dörr. Det kan också finnas tillfällen då Kriminalvården bedömer att en inlåsning inte kan ske av säkerhetsskäl. Kriminalvården har det yttersta ansvaret för säkerheten, oavsett försvararens egen uppfattning av riskerna. För det fall inlåsning inte kan ske måste besöket arrangeras på annat sätt (exempelvis med kontroll av personal utanför rummet) med beaktande av att samtalet mellan försvararen och den intagne inte får avlyssnas.

Vid förflyttning av en intagen till ett annat häkte ska det avlämnande häktet genast meddela försvararen samt polis/åklagare detta. Om information om förflyttningen skickas elektroniskt (via mejl eller sms) får endast den intagnes initialer anges.

#### *Digitalt material*

Då mer och mer av förundersökningsmaterialet tillhandahålls i digital form, måste Kriminalvården ge försvararen möjlighet att tillsammans med sin klient läsa sådant material i häktet. Kriminalvården ska därför tillhandahålla utrustning som åtminstone kan läsa av en sorts filformat. Tillhandahållandet av teknisk utrustning ska väljas utifrån det aktuella behovet och får ske på det sätt som är praktiskt möjligt för respektive häkte. Olika tekniska lösningar finns. I första hand bör utrustning som inte kan nyttjas till kommunikation utan endast kan läsa digitalt material användas. Att tillhandahålla teknisk utrustning som dessutom möjliggör skrivande och uppspelning av ljud- och bildfiler bör ske i så stor utsträckning som möjligt. Risker med att den tekniska utrustningen kan nyttjas till kommunikation med utomstående måste dock beaktas. Endast utrustning som godkänts av huvudkontoret får användas.

Om materialet inte kan läsas med hjälp av Kriminalvårdens utrustning kan häktet (lägst vakthavande befäl) undantagsvis, efter en säkerhetsbedömning, besluta att försvararen istället tillåts ta med sig en egen dator, läsplatta eller dylikt. Funktionerna för allmän kommunikation ska dock normalt först ha tagits bort.

Kriminalvården arbetar kontinuerligt för att utveckla tekniska lösningar som ska underlätta samrådet mellan försvarare och klient och som uppfyller högt ställda krav på säkerhet. Målet på sikt är att alla typer av digitalt material i en förundersökning ska kunna gås igenom under möten mellan den intagne och dennes försvarare, vid samtliga häkten.

#### **5.4.3 Annan advokat**

Den oinskränkta rätten till kontakt gäller således enbart en anhållens eller häktads försvarare. För intagnas kontakter med annan advokat ska en bedömning göras i enlighet med gällande regelverk. Som ovan nämnts är ”advokat” en skyddad yrkestitel. Endast den som har blivit antagen som ledamot av Sveriges advokatsamfund får kalla sig advokat. Ett juridiskt ombud behöver således inte vara advokat. Om en person är advokat eller inte kan kontrolleras på [www.advokatsamfundet.se](http://www.advokatsamfundet.se).

Enligt 7 kap. 5 § FåL får elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet inte avlyssnas och enligt 3 kap. 5 § HåL får elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare inte avlyssnas (se avsnitt 9.2.1).

Som framgår av de allmänna råden till 7 kap. 13 § FARK Fängelse samt 3 kap. 10 § FARK Häkte kan det kan finnas starka skäl att ringa utanför INTIK-systemet för samtal till advokat. Samtalet bör dock avse en rättslig angelägenhet som gäller den intagne personligen. Med en rättslig angelägenhet menas i huvudsak ärenden som handläggs eller kommer att handläggas inför domstolar och andra myndigheter.

JO har i flera beslut (exempelvis i beslut med dnr 5300-2007 samt 5271-2013) uttalat att Kriminalvården bör vara generös i sina bedömningar att tillåta och bekosta kontakt mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet.

Kammarrätten i Stockholm har i en dom den 18 maj 2013, mål nr 7422-12, avseende en intagen i anstalt, uttalat att starka skäl att få ringa utanför INTIK kan finnas för samtal till advokat som företräder den intagne i en rättslig angelägenhet. Kammarrätten konstaterade samtidigt att det är den intagne som har att visa att starka skäl för samtalet föreligger och att det normalt inte räcker att den intagne påstår sig ha ett behov av att ringa en advokat i en rättslig angelägenhet.

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 22 januari 2014, mål nr 186-14, att det inte fanns starka skäl för en intagen i säkerhetsavdelning att ringa sin serbiske advokat även om denne skulle företräda den intagne i Europadomstolen. Den intagne hade kontakt med flera juridiska ombud i Sverige.



## 6. Bakgrundskontroll

---

För att utreda om det är möjligt att tillåta kontakt måste Kriminalvården i regel göra en bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med. Kontrollen syftar till att undersöka om det finns några sådana omständigheter som enligt bestämmelserna i FäL och Häl utgör skäl att neka en kontakt eller skäl att kontrollera den.

Observera att Kriminalvården endast får kontrollera besökande till intagna i MR/BR och inte exempelvis hantverkare eller studiebesökare (det hindrar dock inte att Kriminalvården kan begära att hantverkare och studiebesökare själva inkommer med ett utdrag ur MR/BR). För det fall representanter från någon ideell organisation såsom KRIS eller Röda Korset eller en journalist ska besöka en eller flera intagna får dock sådan kontroll göras, eftersom besöket avser intagen eller intagna (se Kriminalvårdens riktlinjer för samarbete med ideella sektorn, 2006:2, samt Mediepolicy för Kriminalvården, 2013:4).

### 6.1 När ska bakgrundskontrollen göras?

Av **7 kap. 10 § FäL** framgår följande:

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs får upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

När det gäller häkte finns motsvarande bestämmelse i **3 kap. 11 § Häl**:

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 § första stycket eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs ska upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

Av **7 kap. 29 § FARK Fängelse** framgår följande:

Innan en intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1-2 beviljas tillstånd att ta emot besök eller kommunicera elektroniskt ska en sådan undersökning som avses i 7 kap. 10 § [FäL] göras. Det gäller dock inte i de fall som avses i 28 §.

En bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska alltid ske innan tillstånd till kontakt beviljas för en intagen som är placerad i anstalt inom säkerhetsklass 1-2, utom vid sådana kontakter som inte kräver samtycke från den person som den intagne vill ha kontakt med (se avsnitt 4.6). När det gäller intagna i säkerhetsklass 3 eller intagna i häkte finns ingen reglering i föreskrift om när en bakgrundskontroll ska göras. En bakgrundskontroll ska då göras *om det behövs*. Bedömningen av behovet av kontroll måste göras med utgångspunkt i vad som är känt om den intagne, t.ex. vad han eller hon är dömd eller misstänkt för och om han eller hon har ett aktivt missbruk. För intagna i häkte utgör normalt de skäl som föranlett häktning även skäl att göra en bakgrundskontroll.

Efter att ett tillstånd beviljats bör anstalter inom säkerhetsklass 1-2, med lämpligt intervall, göra en förnyad bakgrundskontroll av de personer som den intagne har tillstånd för. Förnyad kontroll bör ske

vid behov och åtminstone en gång per år. Även vid anstalter inom säkerhetsklass 3 samt häkten, där en kontroll initialt bedömts nödvändig, bör en sådan förnyad kontroll ske. Den förnyade kontrollen kan i regel vara mindre omfattande än den initiala kontrollen.

Det kan vara lämpligt att som regel göra en förnyad bakgrundskontroll efter en omplacering, eftersom det då ofta gått viss tid sedan tillståndsprövningen gjordes. (Om tillstånds giltighet efter omplacering se avsnitt 11.)

## 6.2 Utredningsåtgärder

Kontroll av den som den intagne ansökt om att få ha kontakt med bör ske t.ex. genom

- kontroll i bl.a. belastnings- och misstankeregistren (alternativt genom straffrihetsintyg),
- kontroll i säkerhetsregistret (genom ansvarig för registret) eller
- kontakt med andra myndigheter, t.ex. Polisen eller socialtjänsten.

Uppgifter i domen kan också ofta vara av intresse, t.ex. för att utreda om personen som den intagne vill ha kontakt med är brottsoffer till den intagne. Det kan även finnas anteckningar i journalen som gäller den utomstående personen, t.ex. från tidigare besök.

Bakgrundskontroll av barn ska ske i den utsträckning det är möjligt. Barn under 15 år förekommer inte i belastnings- eller misstankeregistren.

Om den som kontakten ska äga rum med är bosatt utomlands bör bakgrundskontrollen istället ske genom att ett straffrihetsintyg inhämtas, dvs. ett intyg från det land som han eller hon är bosatt i som visar att han eller hon inte är straffad för brott. Information om detta finns på samtyckesblanketten.

Om den intagne ansöker om telefontillstånd inom INTIK-systemet och en bakgrundskontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska göras så ska numret kontrolleras i INTIK. Om numret inte kan kontrolleras, exempelvis på grund av att numret är utländskt eller hemligt, bör abonnemangs-innehavaren skicka in en telefonräkning i original till Kriminalvården som visar att det ansökta numret går till den som den intagne önskar kontakt med. Om den som den intagne önskar kontakt med inte är den som står som abonnemangsinnehavare bör en kontroll göras att personen är folkbokförd på den adress telefonnumret är knutet till (obs kan endast göras i Sverige).

## 6.3 Dokumentation

Uppgifter som tas fram vid bakgrundskontrollen och som är av betydelse för avgörandet i ärendet ska enligt 15 § FL dokumenteras. Även sådana uppgifter som bedöms omfattas av sekretess ska finnas nedskrivna i en tjänsteanteckning. Sådan tjänsteanteckning ska förses med en upplysning om att uppgifterna bedöms omfattas av sekretess som en ”varningsflagga”. Tjänsteanteckningen bör förvaras i den intagnes akt tillsammans med beslutet.

Om den intagne begär omprövning av anstaltens beslut är det viktigt att all information som avslagsbeslutet grundas på (tjänsteanteckningar, även sekretessbelagda, andra skriftliga handlingar) finns i ärendet i samband med att detta översänds till regionen (alternativt HK ifråga om kontakter vid säkerhetsavdelning).

### 6.3.1 Information till den intagne om inhämtade uppgifter

Av reglerna i 16 och 17 §§ FL följer att ett ärende inte får avgöras utan att den intagne fått del av uppgifter som tillförts ärendet samt fått tillfälle att yttra sig över uppgifterna. Rätten för den intagne att

ta del av uppgifter gäller dock med de begränsningar som följer av 10 kap. 3 § OSL. Underrättelse-skyldigheten gäller oavsett om den intagne begär att få del av uppgifter eller inte. Kriminalvården ska således på eget initiativ kommunicera uppgifter som tillförs ett ärende, men myndigheten bestämmer själv formen för hur detta ska gå till. Huvudregeln är dock att skriftligt utredningsmaterial ska kommuniceras skriftligt.

Av 17 § FL följer att myndigheten i vissa situationer får avgöra ett ärende trots att kommunikering inte har skett. Om beslutet gynnar den intagne dvs. om ansökan bifalls, behöver underrättelse inte ske.

### **6.3.2 Begränsningar i partsinsynen**

Av 10 kap. 3 § OSL följer att en uppgift inte får lämnas ut när det är av synnerlig vikt av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse att uppgiften inte röjs. I sådant fall ska myndigheten på annat sätt lämna den intagne upplysning om vad materialet innehåller, när det behövs för att denne ska kunna ta vara på sin rätt och det kan ske utan allvarlig skada för det intresse som sekretessen ska skydda. Det är enbart denna sekretessregel som kan medföra att en part nekas insyn i ärendet.

Uppgiften om att en person, som den intagne vill ha kontakt med, förekommer i MR/BR är normalt inte sådan att det är av synnerlig vikt med hänsyn till enskilds intresse att uppgiften inte får lämnas ut. Anstalten eller häktet bör därför i allmänna ordalag informera den intagne om att personen som den intagne vill ha kontakt med är dömd för brottslighet eller på annat sätt förekommer i MR/BR och att anstalten eller häktet mot bakgrund härav finner att kontakten inte kan medges, alternativt behöver kontrolleras.

För utförligare information om handläggningsfrågor och sekretessfrågor, se Handbok i förvaltningsrätt respektive Handbok i sekretessfrågor inom Kriminalvården.

## 7. Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i anstalt

Av 7 kap. 1 § FäL framgår:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

När det gäller elektronisk kommunikation finns motsvarande bestämmelse i 7 kap. 4 § FäL:

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den

1. kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Som nämns i inledningen av handboken är intagnas kontakter med familj och omvärld en viktig del av en human kriminalvård. En intagens rätt till kontakt med omvärlden är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta hans eller hennes möjlighet att knyta eller behålla kontakt med närstående och andra personer utanför anstalten. En kontakt kan dock äventyra säkerheten, motverka den intagnes anpassning eller på annat sätt vara till skada för den intagne eller någon annan. Kontakten får då vägras. Starka humanitära skäl talar för att bevilja intagna kontakt med närstående även om kontakten kan äventyra säkerheten. Se avsnitt 9 om kontroll.

Bedömningen av om en kontakt kan tillåtas har alltid sin utgångspunkt i riskerna kring den intagne. Om riskerna för återfall i brott och misskötsamhet bedöms vara höga bör större försiktighet iakttas vid bedömningen av om en kontakt kan beviljas. Hänsyn måste givetvis tas till på vilket sätt en kontakt påverkar riskerna.

### 7.1 Kontakten kan äventyra säkerheten eller motverka den intagnes anpassning i samhället

Av allmänna råd till 7 kap. 1 § respektive 7 kap. 4 § FäL framgår följande:

Besök av eller tillstånd till elektronisk kommunikation med en person som avtjänar ett fängelsestraff eller är föremål för kriminalvård i frihet bör normalt inte beviljas. Detsamma gäller besök av eller elektronisk kommunikation med en person som är misstänkt för brott, missbrukar narkotika, eller är medlem i eller har annan koppling till ett kriminellt nätverk eller grov organiserad brottslighet.

Om det vid en bakgrundskontroll framkommer att den som om den intagne vill ha kontakt med är dömd för brott måste anstalten bedöma om brottsligheten är av det slaget att säkerheten kan äventyras eller anpassningen för den intagne kan motverkas om kontakten beviljas.

Vid bedömningen av om en person är lämplig som lekmanövervakare används en tabell (se nedan). Viss vägledning kan hämtas från tabellen vid bedömningen av om en kontakt bör nekas alternativt kontrolleras.

Påföljd	Tid
Villkorlig dom	1 år efter prövotidens utgång
Villkorlig dom med samhällstjänstföreskrift	3 år efter det att samhällstjänsten fullgjorts
Fängelse utan övervakning	3 år efter frigivningsdagen
Fängelse med övervakning	3 år efter övervakningens upphörande
Skyddstillsyn	3 år efter övervakningens upphörande
Böter	Individuell bedömning

En individuell bedömning måste alltid göras. Exempelvis måste den brottslighet som påföljden avser beaktas i förhållande till den intagnes brottslighet. Om påföljden avser narkotikarelaterad brottslighet, och då i synnerhet handel med narkotika, bör okontrollerade besök inte vara aktuella, i princip oavsett vad den intagne är dömd för. För personer som dömts för grov brottslighet eller vid upprepade tillfällen kan det finnas skäl att förlänga tiden. Om det gått en längre tid sedan brottsligheten begåtts i förhållande till domen bör även detta beaktas.

Om det finns skäl att anta att besöket eller den elektroniska kommunikationen kan komma att utnyttjas för planering av nya brott ska kontakten inte beviljas, eller beviljas med kontroll om det är tillräckligt för att hantera risken.

För det fall Kriminalvården har begärt in ett straffrihetsintyg och något sådant inte inkommit ska normalt en ansökan om kontakt avslås.

I fängelselagen finns en bestämmelse om att en intagen som hålls avskild från andra intagna vid utredning av misskötsamhet får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras (6 kap. 8 § FäL). Beviljade tillstånd att ta emot besök eller kommunicera elektronisk ska inte återkallas automatiskt, utan en prövning av om en kontakt kan beviljas måste göras i varje enskilt fall. Om den intagne under tiden han eller hon är placerade i avskildhet enligt 6 kap. 8 § FäL uppger sig vilja ringa eller ta emot besök och anstalten bedömer att det är absolut nödvändigt att vägra kontakten för att syftet med utredningen inte ska äventyras ska anstalten dokumentera ställningstagandet i ett beslut.

### 7.1.1 Särskilt om besök

Den som besöker en intagen bör normalt kunna styrka sin identitet genom en ID-handling om besökaren inte är känd av personalen. Om besökaren inte kan identifieras bör besök inte tillåtas. Ett barn under 15 år behöver dock inte kunna styrka sin identitet. Information om att besökaren behöver kunna uppvisa en giltig ID-handling finns på samtyckesblanketten. Information om att besökaren behöver kunna identifiera sig bör även lämnas till besökaren i samband att bokning av besök sker, samt till den intagne. Kravet på att en besökare ska kunna uppvisa giltig legitimation har behandlats av JO i beslut den 16 september 2013 (dnr 3258-2013). Kriminalvården fick ingen kritik efter att nekat en intagens fru och dotter besök i anstalten Kumla, då kvinnans identitet inte kunnat styrkas. Kvinnan hade informerats om kravet på att kunna uppvisa en giltig legitimation och hennes identitet kunde inte fastställas på annat sätt av personalen.

Vägrar besökaren underkasta sig visitation, när sådan bedömts nödvändig av säkerhetsskäl, bör besöket inte tillåtas. Besök bör heller inte tillåtas om den besökande förefaller vara påverkad eller om det uppstår misstankar om insmuggling. En prövning av om förutsättningarna för framtida besök behöver ändras bör också göras.

Har den intagne misskött sig under verkställigheten, genom att t.ex. missbruka narkotika, vägra lämna prov för drogkontroll eller på annat sätt, kan det innebära att besök inte kan beviljas alternativt behöver

kontrolleras. Ett generellt beslut att vägra den intagne besök får dock inte fattas. En prövning ska ske om besökaren kan knytas till den eventuella narkotikainförseln alternativt att det på goda grunder kan antas att den intagne kan försöka påverka den besökande att införa otillåtna föremål i anstalten. JO har vid flera tillfällen påpekat att det måste göras en sådan individuell bedömning, se exempelvis JO-beslut den 9 juni 2009 (dnr 2009-4993).

### 7.1.2 Särskilt om elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet

När det gäller elektronisk kommunikation via telefon är det viktigt för Kriminalvården att säkerställa att den person som den intagne pratar med är den person som Kriminalvården har gjort en bakgrunds-kontroll av. För att säkerställa att kommunikationen sker med rätt person används framförallt INTIK-systemet. Systemet syftar till att göra det möjligt för Kriminalvården att förhindra att ett telefonsamtal vidarekopplas från en telefon till en annan och att trepartssamtal rings.

#### *Hemligt nummer*

Är telefonnumret hemligt eller är den som den intagne vill ha telefonkontakt med bosatt utomlands (och en bakgrunds-kontroll av den som den intagne vill ha kontakt med ska göras) bör, som anges i avsnitt 6.2, abonnemangsinnehavaren skicka in en faktura till Kriminalvården som visar att det ansökta numret går till den som den intagne vill ha kontakt med. Det kan förekomma att den som den intagne vill ha kontakt med inte står som abonnemangsinnehavare. Personen ska dock vara folkbokförd på den adress som numret är knutet till för att kontakten normalt ska kunna beviljas. Om faktura inte inkommit eller personen inte är folkbokförd på adressen bör kontakten normalt inte beviljas.

#### *IP- och mobiltelefoni*

INTIK-systemet är utformat för fasta analoga abonnemang och för sådana abonnemang fungerar kontrollen i systemet på ett tillfredsställande sätt. Systemet hindrar dock inte otillåten vidarekoppling av samtal vid s.k. IP-telefoni. Kriminalvården har därför föreskrivit vissa begränsningar för sådana samtal:

Av 7 kap. 12 § FARK Fängelse framgår:

En intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1 får inte ringa till IP-telefoni inom INTIK-systemet.

Motsvarande förbud finns inte för säkerhetsklass 2 och 3. Säkerhetsskälerna gör sig naturligtvis gällande även på anstalter i lägre säkerhetsklass, men är i regel inte så stora att Kriminalvården anser att det finns grund för ett totalförbud för samtal till IP-telefoni på dessa anstalter.

Det finns liknande säkerhetsrisker kring mobiltelefoni. En mobiltelefon eller mobiltelefonens SIM-kort kan, till skillnad från en fast telefon, enkelt lämnas över till en annan person än den som Kriminalvården har gjort en bakgrunds-kontroll av.

När en intagen vill ringa till en IP-telefon (säkerhetsklass 2-3) eller en mobiltelefon måste Kriminalvården bedöma risken för att den intagne skulle missköta tillståndet och risken för att samtalsmottagaren skulle medverka till misskötsamheten. En riskbedömning måste, som ovan nämnts, göras med utgångspunkt i vad som är känt om den intagne, den som den intagne vill ha kontakt med, samt relationen dem emellan. Normalt gör sig riskerna kring ett tillstånd starkare gällande ju högre anstaltens säkerhetsklass är.

Förvaltningsrätten i Linköping fann i avgörande den 28 september 2011 (mål nr 4342-11) att säkerhetsriskerna kring IP-telefoni var sådana att en intagen i anstalten Mariefred, säkerhetsklass C (nuvarande säkerhetsklass 2), inte fick ringa sin dotter på ett IP-telefonnummer, detta med hänsyn till den brottslighet den intagne var dömd för (18 år för mord på sin före detta hustru och skadegörelse)

samt den högre graden av övervakning och kontroll som anstalten Mariefred har jämfört med andra anstalten i samma säkerhetsklass. Kammarrätten i Jönköping beslutade den 17 januari 2012 att inte meddela prövningstillstånd.

Kammarrätten i Jönköping fann i avgörande den 26 augusti 2009 att säkerhetsriskerna kring mobiltelefoni var sådana att en intagen i anstalten Tidaholm, säkerhetsklass B (nuvarande säkerhetsklass 1), inte fick ringa sin bror på ett mobiltelefonnummer, detta med hänsyn till att den intagne var dömd till fängelse tio år och sex månader samt bedömdes ha en hög risk för återfall i brott och misskötsamhet. Regeringsrätten (nuvarande Högsta förvaltningsdomstolen) avlog den 18 november 2010 (mål nr 6099-09) överklagandet.

#### *Företag*

Om numret den intagne vill ringa går till ett företag, måste anstalten utreda om det finns fler personer som kan svara på aktuellt nummer. Endast om telefonen enbart är knuten till den personen som den intagne vill ha kontakt med bör ett sådant tillstånd medges.

Regeringsrätten (nuvarande Högsta förvaltningsdomstolen) fann i ett avgörande den 18 november 2010 (mål nr 1649-09) att det förhållande att ett telefonnummer är registrerat på ett företag inte ensamt kan utgöra tillräckliga skäl att avslå en ansökan om telefontillstånd. Regeringsrätten fann samtidigt att Kriminalvårdens utredningsansvar inte kunde vara alltför långtgående, eftersom det rörde sig om ett ärende av masskaraktär. Mot bakgrund av att företaget enligt sin årsredovisning haft två anställda och att det därigenom inte med tillräcklig säkerhet gick att förutse vem som skulle svara om den intagne ringde fann Regeringsrätten att en intagen som var dömd till ett långt fängelsestraff och var placerad i en anstalt i säkerhetsklass C (motsvarande säkerhetsklass 2), inte skulle beviljas tillstånd att ringa till sin systems företag.

### **7.1.3. Särskilt om säkerhetsavdelning**

När det gäller intagna vid säkerhetsavdelning gäller samma regler som för övriga intagna för besök och elektronisk kommunikation. Däremot har skälen som ligger bakom en placering på säkerhetsavdelning betydelse för bedömningen av om ett visst besök eller annan kontakt kan tillåtas och vilken kontroll som behövs. Skälen för att den intagne placerats på säkerhetsavdelning utgör ofta grund för att den intagnes kontakter – såväl besök som elektronisk kommunikation – ska kontrolleras. Det medför, enligt vad som anförts i avsnitt 5, att tillstånd till kontakt med andra än närstående normalt inte bör beviljas. En annan omständighet som är av betydelse för prövningen är utfallet av den intagnes verkställighet efter placeringen på säkerhetsavdelningen.

Av **7 kap. 12 § FARK Fängelse** framgår:

En intagen i en anstalt av säkerhetsklass 1 får inte ringa till IP-telefoni inom INTIK-systemet. Det gäller dock inte avlyssnade samtal inom INTIK-systemet.

Av **allmänna råd** till bestämmelsen framgår:

Avlyssning av telefonsamtal inom INTIK-systemet sker endast vid säkerhetsavdelning.

Vid säkerhetsavdelning kan samtal inom INTIK-systemet avlyssnas. Förbudet mot att ringa till IP-telefoni i en anstalt av säkerhetsklass 1 gäller därför inte sådana avlyssnade samtal.

Av 7 kap. 30 § andra stycket FARK Fängelse framgår:

Tillstånd till elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet med villkor om avlyssning gäller endast under placering på säkerhetsavdelning.

Om tillstånds giltighet se vidare avsnitt 10.

## 7.2 Kontakten kan vara till skada för den intagne eller någon annan

Som framgår av 7 kap. 1 och 4 §§ FäL kan en kontakt vägras om den kan vara till skada för den intagne eller någon annan. Exempelvis kan en kontakt vara till *skada för den intagne* om den som den intagne vill ha kontakt med tidigare dömts för brottslighet mot den intagne. Vanligare är dock att kontakten är till *skada för någon annan*.

### 7.2.1 Särskilt om brottsoffer m.m.

För intagna dömda för våld i nära relation eller sexualbrott finns ofta skäl att uppmärksamma om en kontakt kan vara till skada för någon annan, detta särskilt om den som den intagne vill ha kontakt med är ett brottsoffer.

I 1 kap. 5 § FARK Fängelse definieras brottsoffer som:

- en person som har utsatts för brott av en intagen, om brottet har riktats mot offrets liv hälsa, frihet eller frid och den intagne avtjänar straff för brottet,
- ett barn som är närstående till en intagen och som har bevittnat när den intagne utövat våld eller begått andra övergrepp, och
- ett barn som har bevittnat när en intagen har utövat våld eller begått andra övergrepp mot en person som är närstående till barnet.

Med att ett barn bevittnat våld eller andra övergrepp avses att ett barn sett eller hört eller på annat sätt upplevt den brottsliga gärningen begås (prop. 2005/06:166 *Barn som bevittnat våld* s 16 f).

Av 7 kap. 25 § FARK Fängelse framgår:

Vid prövningen av om besök eller elektronisk kommunikation kan medföra skada för annan ska särskilt beaktas om den som kontakten ska äga rum med är brottsoffer till den intagne eller annars har en sådan relation till den intagne att en kontakt skulle medföra skada för den personen eller för ett brottsoffer.

I Kriminalvården finns enheter som har särskilda behandlingsplatser för män dömda för sexual- och relationsbrott, vid vilka det finns så kallade brottsofferslussar. Inom brottsofferslussverksamheten finns särskilt utsedd personal som tillsammans med kontaktmän och beslutsfattare utreder möjligheter för exempelvis besök och elektronisk kommunikation samt ansvarar för att genomföra besök mellan förövare (den intagne) och brottsoffer (besökaren). Intagna dömda för den här typen av brottslighet finns dock även i andra avdelningar och anstalter. Skyldigheten att utreda om en kontakt kan vara till skada för någon annan föreligger självklart inför varje kontakt (en intagen ansöker om) vid samtliga anstalter.

Vid bedömningen av om en kontakt kan vara till skada för någon annan är den intagnes risk för återfall i brott ofta avgörande. Även klientens ansvarstagande för brottsligheten samt sårbarheten hos den som den intagne vill ha kontakt med måste beaktas. Vad gäller barn är det främst vårdnadshavaren som har att se till barnets bästa. Det kan dock finnas tillfällen då anstalten, trots att vårdnadshavarna samtycker



till kontakten, ändå kan komma fram till att en kontakt inte kan beviljas då den kan vara till skada för barnet (alternativt äventyra säkerheten). Vid denna bedömning kan anstaltens barnombud eller regionens barnansvarige vara behjälpliga. Kontakt kan även tas med socialtjänsten.

JO har i beslut den 24 januari 2014, dnr 3591-2013, uttalat att Kriminalvården bör avhålla sig att kontakta anhörig (i aktuellt fall vårdnadshavare till gemensamt barn) för att följa upp resultat av de tillstånd som beviljats och att Kriminalvården med en sådan åtgärd riskerar att överträda gränsen för Kriminalvårdens uppdrag. JO menar att det inte ingår i Kriminalvårdens uppdrag att utreda eventuella missförhållanden i fråga om barn eller att ge brottsoffer stöd och hjälp. Med anledning av dessa uttalanden från JO är det viktigt att lyfta fram att detta inte hindrar Kriminalvården att göra den utredning som krävs för att kunna bedöma om ett tillstånd kan beviljas (alternativt försätta gälla) i enlighet med gällande lagstiftning. Det kan därför i vissa fall finnas behov att kontakta en vårdnadshavare för att exempelvis utreda om kontakten kan vara till skada för barnet.

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 28 januari 2014 (mål nr 6868-13) att ett besök av en intagens sambo kunde vara till skada för sambon på ett sätt som inte kunde avhjälpas genom kontroll. Den intagne var dömd till fängelse två år för våldtäkt och dopningsbrott samt förekom ett stort antal gånger i belastningsregisteret för bl.a. relationsvåld. Han hade meddelats besöksförbud avseende tre olika kvinnor och hade uppvisat ett kontrollerande beteende. Risken för återfall i partnervåld bedömdes som hög. I domen förde kammarrätten ett resonemang om att man vid bedömningen av om kontrollerade besök kan medges måste beakta risken för t.ex. påtryckningar, hotelser och kontrollerande beteende och den skada som detta kan medföra i nutid och framtid.

För vidare information och vägledning kring brottsofferperspektiv, brottsoffersluss samt bedömningen om en kontakt kan vara till skada för någon annan se Kriminalvårdens bok Vägledning i arbetet med sex- och relationsbrottsproblematik – brottsoffer i fokus.

## 8. Grunder för att neka eller kontrollera kontakt i häkte

---

### 8.1 Kontakten kan äventyra säkerheten

Av 3 kap. 1 § första stycket HåL framgår:

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Ett besök får dock vägras om det kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §.

När det gäller elektronisk kommunikation finns motsvarande bestämmelse i 3 kap. 4 § HåL:

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §.

I häkteslagen finns ingen bestämmelse som motsvarar möjligheten enligt fängelselagen att neka en kontakt på grund av att kontakten kan motverka återanpassningen eller annars vara till skada för den intagne eller någon annan. En kontakt i häkte kan således endast vägras om samtycke till kontakten saknas, kontakten inte lämpligen kan ske eller om kontakten kan äventyra säkerheten. Såvitt avser att kontakten inte får äventyra säkerheten sammanfaller anledningarna att avslå en ansökan om tillstånd till kontakt i häkte i princip med vad som gäller för den som är intagen i anstalt. Det kan t.ex. avse risk för rymning eller våldsutövning eller för insmuggling av droger och farliga föremål. Vägledning för bedömningen om en kontakt kan äventyra säkerheten kan därför hämtas i avsnitt 7.1 (7.1.1 och 7.1.2).

Av förarbetena till HåL (prop. 2009/10:135 s. 190 f) framgår att en kontakt också kan äventyra säkerheten om den intagne utnyttjar kontakten för planering av eller medverkan i brottslig verksamhet. Begreppet ”äventyra säkerheten” tar alltså inte enbart sikte på förhållandena i häktet under kontakten, utan kan även avse förhållanden utanför häktet om det är fråga om brottslig verksamhet. Tillämpningen av denna vägransgrund bör enligt förarbetena vara restriktiv. Starka humanitära skäl talar mot att vägra en intagen att ta emot ett besök av en närstående, i synnerhet som riskerna i viss utsträckning kan motverkas genom att besöket kontrolleras.

Kammarrätten i Stockholm fann i dom den 7 juni 2013 (mål nr 1650-12 samt 1651-12) att ett besök av en intagens flickvän (som var att betrakta som närstående) kunde äventyra säkerheten på ett sätt som inte kunde avhjälpas genom kontroll enligt 2 eller 3 §§ HåL. Den intagne hade tidigare dömts för misshandel mot kvinnan vid två tillfällen, hade en oklar missbrukssituation och risken för återfall i liknande brottslighet bedömdes som hög. I ärendet menade Kriminalvården att ett besök skulle kunna användas för att upprätthålla den kontroll som krävs för att ha kvar makten över den tidigare våldsutsatta partnern och i förlängningen möjliggöra fortsatt relationsvåld. Risken för fysiskt våld riktat mot flickvännen bedömdes kunna avhjälpas genom att personal t.ex. övervakar besöket. Risken för påtryckningar och hotelser bedömdes däremot inte kunna avhjälpas genom övervakning av personal, då personal kan ha svårt att uppfatta om det som sägs eller görs är ett uttryck för våld, påtryckningar eller hotelser.

I häkte är det oftast olämpligt att använda begrepp som brottsoffer och förövare eftersom en intagen i häkte, med vissa undantag, inte är dömd för brott (se JO-beslut den 2 april 2013 dnr 2242-2012). För ytterligare vägledning kring intagna som är misstänkta för relations- och sexualbrott se Kriminalvårdens bok Vägledning i arbetet med sex- och relationsbrottsproblematik – brottsoffer i fokus.

Observera att en offentlig försvarare har en oinskränkt rätt att tala med den anhållne eller häktade i enrum. För intagnas kontakt med försvarare se avsnitt 5.4.1.

## 8.2 Restriktioner

För en häktad får åklagaren, efter rättens tillstånd enligt 24 kap. 5 a § RB, besluta om restriktioner, dvs. inskränkningar i den häktades rätt till kontakt med omvärlden. Restriktioner kan bl.a. avse rätten att ta emot besök eller stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation. Restriktioner syftar till att motverka risken för att den häktade undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar utredningen.

En framställning om kontakt från en intagen som har restriktioner ska lämnas till åklagaren för prövning av om undantag från restriktionerna kan medges. Åklagarens beslut i enskilt fall går inte att överklaga (däremot kan ett visst slag av restriktioner överklagas i domstol). Om åklagaren eller förundersökningsledaren inte medger kontakt så ska häktet framföra detta ställningstagande till den häktade. Ställningstagandet ska dokumenteras. Kriminalvården ska då inte göra någon prövning av frågan eller fatta något beslut.

Om åklagaren däremot finner att kontakt kan medges måste Kriminalvården pröva om kontakten lämpligen kan ske och om den kan medges med hänsyn till säkerheten i häktet samt tillse att den som den intagne vill ha kontakt med samtycker till kontakten. För en intagen som ålagts restriktioner är omvärldskontakter särskilt viktiga för att motverka skadeverkningarna av isoleringen. Kriminalvården bör därför i möjligaste mån verka för en sådan isoleringsbrytande åtgärd. Prövningen kan dock i vissa fall medföra att kontakten bedöms behöva kontrolleras eller undantagsvis inte alls beviljas trots att åklagaren medger kontakten. Om så är fallet ska häktet fatta ett skriftligt beslut som kan omprövas om klienten begär det.

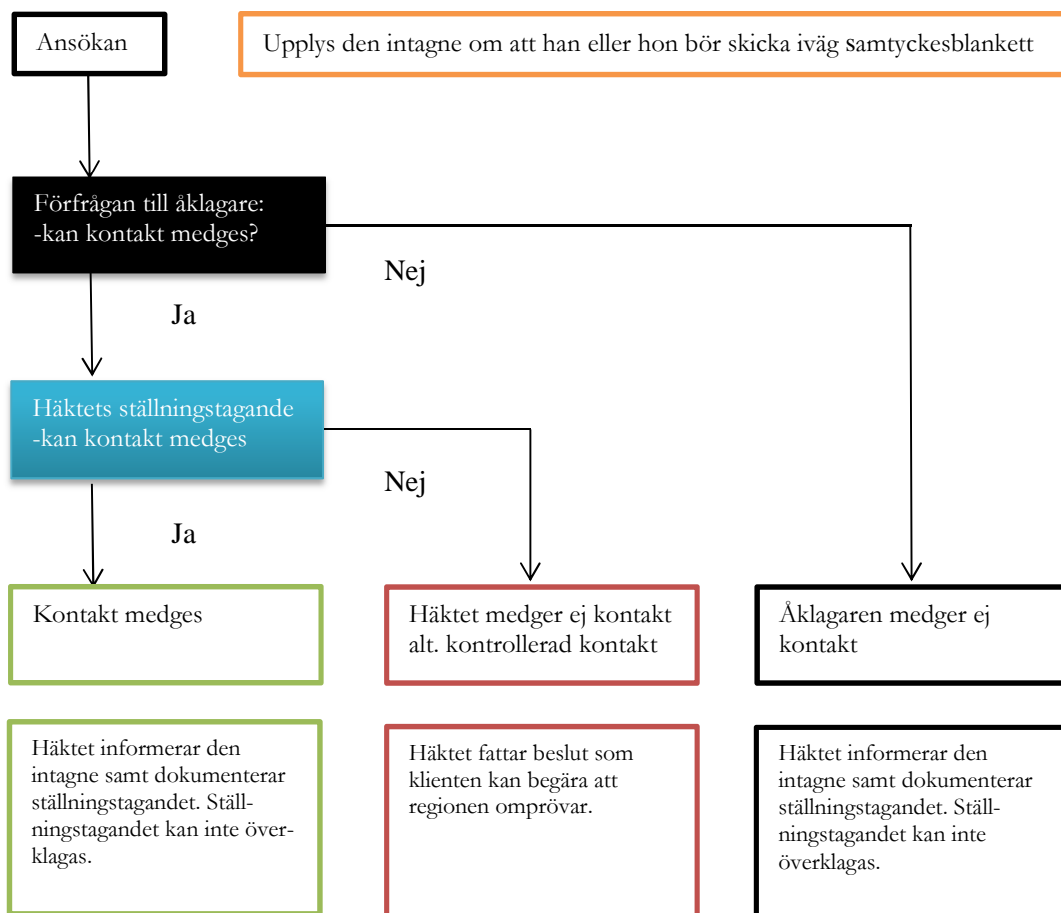
Om Kriminalvården inte ser några hinder mot besöket eller den elektroniska kommunikationen utifrån de aspekter som häktet har att beakta så ska detta dokumenteras (gärna där medgivandet från åklagaren eller förundersökningsledarens dokumenterats).

För det fall åklagaren medger ett kontrollerat besök, och inte ställer upp några särskilda krav på att besöket ska övervakas av person med särskilda insikter i brottsutredningen, ska Kriminalvården ställa sin personal till förfogande för övervakning av besöket (se t.ex. JO 1984/85 s. 147 samt JO-beslut den 18 maj 2010, dnr 2009-1941). Det kan dock inte krävas att Kriminalvårdens personal sätter sig in i brottsutredningen för att kunna bedöma vad den häktade och besökaren inte får tala om. Enklare instruktioner från åklagaren bör kunna hanteras, men i många fall saknar Kriminalvårdens personal tillräcklig kunskap i utredningen för att kunna hindra att besöket medför fara för att bevis undanröjs eller utredningen om brott på annat sätt försvåras. Om åklagaren ändå medger besök övervakat av kriminalvårdspersonal kan det ibland finnas anledning att ta upp frågan om restriktionerna fortfarande är motiverade. Kriminalvården avgör däremot om besök lämpligen kan ske, dvs. om besöket är praktiskt genomförbart med hänsyn bl.a. till tillgången på besöksrum och personal.

För att påskynda ansökningsförfarandet i ett ärende gällande besök eller elektronisk kommunikation bör en häktad med restriktioner upplysas om att denne – trots restriktioner – kan skicka en samtyckesblankett till de personer som den intagne önskar kontakt med för det fall åklagaren medger undantag från en intagens restriktioner alternativt restriktionerna hävs. Samtyckesblanketten ska skickas via åklagare om inte någon lokal överenskommelse träffats om annat.

Det kan i vissa fall vara lämpligt att Kriminalvården kontaktar åklagaren för att undersöka om det går att göra undantag från en intagens restriktioner. Det kan röra sig om t.ex. att en intagen vill ha kontakt med sina barn eller att ett häktat barn vill ha kontakt med sina föräldrar.

### 8.2.1 Flödesschema för ansökan om kontakt vid restriktioner



## 9. Kontroll

---

Om en kontakt inte kan ske på grund av att den exempelvis skulle äventyra säkerheten måste Kriminalvården överväga om kontakten kan ske med kontroll.

Av **allmänna råd** till **7 kap. 1 och 4 §§ FäL** och **3 kap. 1 och 4 §§ Häl** framgår bl.a.:

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock kontrollerade besök medges, om riskerna kan hanteras genom kontrollen.

.../...Om personen är närstående till den intagne kan dock avlyssnad kommunikation medges om riskerna kan hanteras genom avlyssningen.

En intagen har ingen ovillkorlig rätt att ta emot kontrollerade besök av eller ringa avlyssnade samtal till en närstående. En kontakt kan helt nekas om risken med kontakten inte kan avhjälpas genom kontroll. Eftersom starka humanitära skäl talar mot att neka en kontakt med en närstående ska dock vägransgrunderna tillämpas restriktivt.

När det är fråga om kontroll är det viktigt att tänka på proportionalitetsprincipen. Den minst ingripande kontrollåtgärden, som uppfyller ändamålet med kontrollen, ska alltid väljas.

Kontroll av besök kan ske genom att personal övervakar besöket, genom att besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör överlämnande av föremål eller genom att den som ska besöka den intagne underkastas kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning. Kontroll av elektronisk kommunikation genom telefonsamtal kan ske genom avlyssning.

### 9.1 Kontroll av besök

Av **7 kap. 2 § första stycket FäL** samt **3 kap. 2 § Häl** framgår:

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Av **7 kap. 3 § FäL** samt **3 kap. 3 § Häl** framgår:

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

De olika kontrollformerna kan kombineras, t.ex. kan det undantagsvis finnas skäl att även avlyssna besök som sker i ett rum med glasruta.

#### 9.1.1 Besök i rum som omöjliggör överlämnande av föremål

Med att ett besöksrum är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas avses i första hand att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda genom en glasruta.

Besök i ett glasruterum möjliggör för den intagne och besökaren att samtala ostört och minskar behovet av att kroppsvisitera eller ytligt kroppsbesiktiga besökaren och den intagne. Besök i glasruterum är

därför normalt mindre ingripande än besök med övervakning av personal. Än så länge finns dock ett begränsat antal sådana rum inom kriminalvården.

Av **7 kap. 5 § FARK Fängelse** samt **3 kap. 3 § FARK Häkte** framgår:

När en intagens besök ska kontrolleras på grund av att det finns risk för överlämnande av ett otillåtet föremål ska ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas användas, om ett sådant rum finns att tillgå och det inte finns skäl mot det.

Utgångspunkten är alltså att besök ska ske i glasruterum om det finns risk för insmuggling. Presumtionen för glasrutebesök är dock relativt svag – det krävs endast att det finns skäl som talar emot för att presumtionen ska brytas.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Skäl mot att genomföra besök i ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas kan finnas t.ex. vid besök av barn.

Det är alltid Kriminalvården, inte den intagne, som avgör vilken kontrollform som ska användas. Se även avsnitt 9.1.3 om barn.

### 9.1.2 Personalövervakade besök

Kontroll genom att personal övervakar besöket förutsätter inte att personalen är fysiskt närvarande i besöksrummet. Det kan, om det är tillräckligt, även ske genom bild- eller ljudupptagning från ett annat rum.

Enligt **7 kap. 8 § FARK Fängelse** och **3 kap. 6 § FARK Häkte** gäller:

Om ett besök övervakas genom bild- eller ljudupptagning ska den intagne och besökaren informeras om det.

Informationsskyldigheten gäller naturligtvis också när bild- eller ljudupptagningen kombineras med någon annan kontrollform, dvs. bevakning eller glasruta. Informationen ska lämnas innan besöket påbörjas. Information kan lämnas genom skyltning i besöksrummet eller på annat verksamt sätt, t.ex. muntligt eller skriftligt. Om information lämnas muntligt bör det dokumenteras.

Det är inte tillräckligt att den intagne och besökaren informeras om bild- eller ljudupptagning *kan komma att ske*. Information ska lämnas om *att det faktiskt sker*. Informationen ska helst lämnas i så god tid att den besökande har möjlighet att avstå från besök redan innan resan till anstalten/häktet är påbörjad.

### 9.1.3 Kroppskontakt mellan den intagne och besökaren vid kontrollerat besök

Vid kontrollerat besök krävs att det föreligger särskilda skäl för att tillåta kroppskontakt.

Av **7 kap. 6 § FARK Fängelse** och **3 kap. 4 § FARK Häkte** framgår:

Om ett besök kontrolleras på ett sådant sätt som avses i 7 kap. 2 § fängelselagen (2010:610) på grund av att det finns risk för överlämnande av ett otillåtet föremål får den intagne och besökaren inte ha kroppskontakt, om det inte finns särskilda skäl.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Särskilda skäl att tillåta kroppskontakt kan finnas t.ex. om besökaren är ett barn.

Det kan vara svårt för ett yngre barn att förstå att en frihetsberövad anhörig inte får ha kroppskontakt med barnet, detta särskilt om den anhörige är barnets förälder eller på annat sätt närstående. Det kan därför finnas särskilda skäl att tillåta kroppskontakt om besökaren är ett barn. Att besökaren är ett barn medför dock inte att kroppskontakt alltid ska tillåtas. En avvägning måste göras mellan skälen till att besöket ska kontrolleras och risken med kroppskontakt samt i vilken mån den risken kan motverkas genom andra kontrollåtgärder, t.ex. kroppsvisitation av den intagne och i vissa fall även barnet. Det kan även för en vuxen besökare föreligga särskilda skäl att tillåta kroppskontakt. Om exempelvis en intagen eller besökaren är svårt sjuk kan humanitära skäl tala för att tillåta viss kroppskontakt.

#### 9.1.4 Samtal under övervakade besök

Av **7 kap. 7 § FARK Fängelse** och **3 kap. 5 § FARK Häfte** framgår:

Om ett besök övervakas ska samtal under besöket föras på ett språk som förstås av den som övervakar det, om det inte är obehövt med hänsyn till syftet med övervakningen. Om samtalet inte kan föras på ett sådant språk ska tolk anlitas. Om samtalet i strid med vad som gäller för besöket förs på ett språk som inte förstås av den som övervakar besöket eller av tolken ska besöket avbrytas, om det inte är uppenbart obehövt.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Om syftet med övervakningen endast är att förhindra överlämnande av otillåtna föremål kan det vara obehövt att den som övervakar besöket förstår samtalet.

Om samtal ska föras på ett språk som förstås av den som övervakar besöket kan man ibland acceptera att några få ord sägs på ett annat språk, t.ex. om det kan antas vara hälsningsfraser eller liknande. Det kan i ett sådant fall vara uppenbart obehövt att avbryta besöket trots att uppställda villkor inte följs. Observera dock att det ska vara *uppenbart* obehövt. Det råder alltså en stark presumtion för att besöket ska avbrytas om ett villkor om språk bryts och de samtalande inte rättar sig vid tillsägelse.

Om tolk inte kan närvara personligen kan tolkning ske med hjälp av högtalartelefon. Tolkens uppgift är att tolka mellan det främmande språket och svenska. Om tolken börjar diskutera med den intagne eller med besökaren fullgör tolken inte längre sitt tolkuppdrag. Rättar sig inte tolken ska besöket avbrytas.

#### 9.1.5 Kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning av besökaren

Ett besök får villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Om den besökande vägrar att underkasta sig en sådan åtgärd, blir följden att besöket inte får äga rum.

Av **28 kap. 11 § tredje stycket RB** framgår:

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt av väskor, paket och andra föremål som någon har med sig.

Begreppet ytlig kroppsbesiktning definieras inte i någon lagtext men avser enligt förarbetena till ny fängelse- och häkteslagstiftning (prop. 2009/10:135, s 151) en yttre granskning av den nakna kroppen.

Det innebär att kroppens håligheter inte får undersökas. Den som undersöks får inte heller uppmanas att inta andra speciella ställningar än att visa upp fotsulor, handflator samt lyfta upp armarna så att armhålorna kan kontrolleras.

Av **8 kap. 2 § FARK Fängelse** samt **4 kap. 1 § FARK Häkte** framgår:

Kroppsvisitation genom undersökning av föremål som en besökare vill ta med till den lokal där besöket ska äga rum ska genomföras i besökarens närvaro. Föremål som besökaren inte vill ta med till den lokal där besöket ska äga rum får bara undersökas om det finns särskilda skäl och ska förvaras så att ingen obehörig kan komma åt dem. Besökaren ska genom skyltning eller på annat sätt informeras om att sådan undersökning kan ske.

Av **allmänna råd** till bestämmelserna framgår:

Särskilda skäl att undersöka ett föremål som en besökare inte tar med till den lokal där besöket ska äga rum kan finnas t.ex. om det finns misstankar om att föremålet kan äventyra ordningen eller säkerheten i anstalten trots att det inte tas med till besöksrummet, t.ex. utrustning som kan möjliggöra otillåten elektronisk kommunikation eller explosiva föremål.

Om allmän inpasseringskontroll gäller på anstalten eller häktet jämlikt 8 kap. 11 § FäL eller 4 kap. 11 § HäL ska alla personer som passerar in i lokalen, dvs. även besökare till en intagen, kroppsvisiteras på det sätt som gäller till följd av beslutet om inpasseringskontrollen (i regel minst detektorbåge). Vid kö till inpasseringskontrollen bör polis, åklagare och försvarare prioriteras. Att allmän inpasseringskontroll gäller utesluter naturligtvis inte att andra åtgärder, inom ramen för vad som utgör en kroppsvisitation eller en ytlig kroppsbesiktning och som kan göras enligt bestämmelserna om besök, vidtas gentemot besökare till en intagen om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

På anstalter och häkten där allmän inpasseringskontroll inte gäller bör kroppsvisitation av besökaren inte utvecklas till en rutinåtgärd. Huruvida en kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning är befogad måste avgöras i varje enskilt fall. Det finns dock ofta anledning att låta besökaren gå igenom en detektorbåge eller underkastas motsvarande undersökning.

En besökande kan inte tvingas att underkasta sig en kroppsvisitation eller en ytlig kroppsbesiktning. Om besökaren vägrar att medverka vid sådan undersökning blir följden att besöket inte får äga rum. En besökare får inte, även om han eller hon samtycker till det eller till och med själv begär det, uppmanas att lämna urinprov eller utandningsprov inför besöket. Om en besökande misstänks vara påverkad av narkotika eller berusningsmedel ska besök inte medges.

Kontroll av barn bör alltid ske i närvaro av den medföljande vuxne och bör normalt endast avse de minst ingripande kontrollåtgärderna, t.ex. undersökning av ytterkläder och passering genom detektorbåge. I de fall anstalten använder sig av handdetektor är det viktigt att anstalten utför kontrollen med all den hänsyn som omständigheterna kräver. Det föreligger inga hinder mot att anstalten då väljer att, givetvis under personalens överinseende, låta den medföljande vuxne kontrollera barnet med handdetektorn. Undersökning av barn med hund bör ske med stor försiktighet. Innan en sådan undersökning genomförs bör personalen undersöka om barnet är rädd för hundar. Om Kriminalvården misstänker att besöket ska användas för att smugga in narkotika kan det undantagsvis vara nödvändigt att klä av barnet och byta eventuell blöja. Det bör göras av den åtföljande vuxne under personalens överinseende. Den nya blöjan som sätts på barnet ska tillhandahållas av Kriminalvården. Anstalten eller häktet måste dock alltid överväga om det inte är tillräckligt att den intagne visiteras mer noggrant efter besöket istället för att barnet visiteras mer ingående.



Rätten att undersöka besökaren måste, med beaktande av proportionalitetsprincipen, finnas under hela den tid som den besökande finns inom anstalten eller häktets område. Den besökande kan därför i vissa situationer bli föremål för kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning även efter ett besök hos en intagen.

Kroppsvisitation – med undantag av allmän inpasseringskontroll – och kroppsbesiktning förutsätter en prövning i varje enskilt fall. Det är dock inte fråga om handläggning av ett ärende, vilket innebär att ställningstagandet inte är underkastat de formkrav på skriftlighet och annat som gäller beslut i ärenden om t.ex. utevistelser. Det innebär att kroppsvisitation och kroppsbesiktning inte behöver föregås av skriftliga beslut med motivering m.m. Ställningstagandet kan vara muntligt och besökaren underrättas om det i och med att det verkställs.

### 9.1.6 Envarsgripande

Enligt 24 kap. 7 § andra stycket RB får envar gripa den som begått brott, på vilket fängelse kan följa, om denne ”påträffas på bar gärning eller flyende fot”. Därvid får visst våld brukas för att gripandet skall kunna genomföras. Av 29 § första stycket andra meningen polislagen (1984:387) jämfört med 10 § första stycket samma lag följer nämligen att varje medborgare som med laga stöd skall gripa någon får, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt, använda våld för att genomföra åtgärden, om den som ska berövas friheten försöker undkomma eller gör motstånd. Vid ett envarsgripande ska den gripne enligt bestämmelserna i RB skyndsamt överlämnas till närmaste polisman.

Vidare gäller enligt 27 kap. 4 § första stycket RB att den som med laga rätt griper en misstänkt har rätt att omhänderta vissa föremål som därvid anträffas. Det gäller enligt 1 § första stycket samma kapitel bland annat föremål som skäligen kan antas äga betydelse för utredning om brott.

Detta innebär således att om anstalten eller häktet vid en visitation av en besökande påträffar t.ex. vapen eller narkotika, får besökaren gripas. Likaså får anstalten eller häktet omhänderta vapnet respektive narkotikan. Polisen skall omedelbart underrättas. Kvarhållande av besökaren får dock bara tillgripas om besökaren uppnått straffbarhetsålder, dvs. 15 år. Att en narkotikahund markerar vid undersökningen av en besökare föranleder inte att personen får gripas, då Kriminalvården inte har någon laglig möjlighet att tvångsvis kvarhålla personer vid *mistänke* om brott (se JO-beslut den 18 september 2009, dnr 1076-2008). Om det inte finns grund för envarsgripande får besökaren inte hållas kvar, även om polisen har tillkallats. Det kan då bli fråga om ett olaga frihetsberövande.

Att en narkotikahund har markerat vid undersökning av en besökare bör inte med automatik medföra att personen i fråga stängs av från framtida besök. En narkotikahunds markering är emellertid en mycket viktig faktor att beakta vid den helhetsbedömning som bör göras.

Den som till intagen överlämnar vapen, alkohol, annat berusningsmedel eller kanyl kan dömas för detta enligt bestämmelserna i 15 kap. 1-2 §§ FäL.

### 9.1.7 Besökarens inspelning av ljud och bild

Av 7 kap. 9 § FARK Fängelse och 3 kap. 7 § FARK Häkte framgår:

En besökare får inte spela in ljud eller bild i anstalten utan Kriminalvårdens tillstånd.

Bestämmelsen gäller besökare till intagna. Vad gäller andra besökare, t.ex. hantverkare, bör anstalten eller häktet avtala om att motsvarande villkor ska gälla för besökaren. Kriminalvården kan som en

service åt den intagne i vissa fall fotografera den intagne tillsammans med sin familj i samband med ett besök. En sådan serviceåtgärd är inte fråga om ärendehandläggning och om anstalten eller häktet inte erbjuder servicen behöver något beslut inte fattas (se Kammarrätten i Stockholms dom den 11 februari 2014, mål nr 5221-13).

## 9.2 Kontroll av elektronisk kommunikation

Förutsättningarna för kontroll av telefonsamtal framgår av **7 kap. 5 § FäL**:

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Motsvarande bestämmelse finns i **3 kap. 5 § Häl**:

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare får inte avlyssnas.

För intagnas telefonering används normalt INTIK-systemet. Om ett samtal av säkerhetsskäl inte kan ske inom systemet kan samtal utanför INTIK beviljas om det föreligger starka skäl (se avsnitt 5.3) Om samtal sker utanför INTIK-systemet av säkerhetsskäl ska det i regel avlyssnas.

Av **7 kap. 14 § FARK Fängelse** samt framgår:

Om tillstånd till telefonsamtal inom INTIK-systemet inte kan beviljas på grund av säkerhetsskäl och samtal i stället genomförs utanför det systemet enligt 13 § ska samtalet avlyssnas, om det inte är uppenbart obehövt.

Motsvarande bestämmelse för häkte finns i **3 kap. 11 § FARK Häkte**:

Om tillstånd till telefonsamtal inom INTIK inte kan beviljas på grund av säkerhetsskäl och samtal istället genomförs utanför det systemet enligt 10 § ska samtalet avlyssnas, om det inte är uppenbart obehövt.

Att ett samtal sker utanför INTIK-systemet av säkerhetsskäl har två huvudanledningar: att telefonsystemet inte kan säkerställa att den som den intagne pratar med är den som Kriminalvården har kontrollerat eller att det vid den kontrollen har framkommit omständigheter som gör att tillstånd till samtal utan kontroll inte kan beviljas. I båda situationerna bör ett samtal avlyssnas: i den första för att kontrollera att den intagne samtalar med rätt person, i den andra för att kontrollera själva samtalet. Det kan dock inte uteslutas att det finns situationer där avlyssning inte behövs. Regeln om avlyssning är därför inte undantagslös.

Om samtalet genomförs utanför INTIK-systemet på grund av att den intagne får ekonomiskt bidrag för samtalskostnaden enligt 13 kap. 3 § FARK Fängelse eller 6 kap. 4 § FARK Häkte finns inget krav på att samtalet avlyssnas, men inte heller något hinder mot det, om förutsättningarna för avlyssning är uppfyllda.

Av 7 kap. 15 § FARK Fängelse samt 3 kap. 12 § FARK Häfte framgår:

Avlyssning av ett telefonsamtal ska ske i realtid. Om det inte är möjligt får samtalet spelas in och avlyssnas i efterhand, om det innebär tillräcklig kontroll.

Av 7 kap. 16 § FARK Fängelse samt 3 kap. 13 § FARK Häfte framgår:

Ett telefonsamtal som avlyssnas ska föras på ett språk som förstås av den som avlyssnar samtalet. Om samtalet inte kan föras på ett sådant språk ska tolk anlitas. Om samtalet förs på ett språk som inte förstås av den som avlyssnar samtalet eller av tolken ska samtalet avbrytas, om det inte är uppenbart obehövt.

Av 22 § FäF och 12 § HäF anges bl.a:

Kopior och översättningar av försändelser som har granskats ska förstöras så snart de inte längre behövs. Detsamma gäller upptagningar och uppteckningar som har tillkommit vid kontroll av elektronisk kommunikation.

Avlyssning i realtid kan vara omöjlig t.ex. om samtalet måste föras på ett språk som inte förstås av den som ska avlyssna samtalet eller om personalsituationen omöjliggör avlyssning i realtid. I regel bör ett sådant samtal i stället skjutas upp till dess att tolk har hunnit ordnas eller personalsituationen möjliggör avlyssning i realtid. Endast om samtalet är mycket angeläget och inte kan skjutas upp kan samtal i vissa fall ändå genomföras.

En tillräcklig kontrollnivå vid avlyssning i efterhand kan uppnås t.ex. om det är fråga om återkommande samtal till en närstående och Kriminalvården bedömer att den intagnes vetskap om att tillståndet kan komma att dras in vid misskötsamhet medför att han eller hon inte missköter sig under samtalet.

För att avlyssning av ett samtal ska vara meningsfull krävs naturligtvis i regel att den som avlyssnar samtalet förstår vad som sägs. I vissa fall kan det dock vara tillräckligt att kontrollera att samtalet förs med den person som Kriminalvården har kontrollerat (ibland kallat medlyssning). Det kan i ett sådant fall vara uppenbart obehövt att samtalet förs på ett språk som förstås av den som avlyssnar samtalet.

### 9.2.1 Samtal till offentlig försvarare eller annan advokat

Enligt 7 kap. 5 § andra stycket FäL gäller ett förbud mot att avlyssna elektronisk kommunikation mellan en intagen och en *advokat* som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet. Enligt 3 kap. 5 § andra stycket HäL gäller ett förbud mot att avlyssna elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes *offentliga försvarare*. Det är inte möjligt att ens med den intagnes medgivande avlyssna ett sådant samtal av säkerhetsskäl. Bestämmelsen hindrar dock inte att kriminalvårdspersonal på den intagnes begäran är närvarande vid elektronisk kommunikation i syfte att bistå den intagne. Förbudet mot avlyssning gäller inte samtal till ett juridiskt ombud som inte är advokat. Om samtal till ett juridiskt ombud sker utanför INTIK-systemet kan det dock i vissa fall vara uppenbart obehövt att avlyssna samtalet.

För information om vad som menas med advokat samt offentlig försvarare samt mer information om intagnas kontakter med försvarare se avsnitt 5.4.

## 10. Förvarstagnas kontakter

---

Av bestämmelser i UTL följer att förvarstagna ska ges möjlighet till kontakter med personer utanför häktet eller anstalten *utöver* vad som anges i häkteslagen. Enligt lagstiftaren ska en förvarstagen i Kriminalvårdens lokaler ha samma rätt till kontakt som om de suttit i Migrationsverkets lokaler. Bestämmelsen gäller även dem som dömts till utvisning av allmän domstol.

Av **11 kap. 2 § UTL** framgår följande:

För behandlingen av en utlänning som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller HÄL i tillämpliga delar. Utlänningen ska, utöver vad som följer av nämnda lag, ges möjlighet att ha kontakt med personer utanför inrättningen och även i övrigt beviljas de lättnader och förmånder som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom inrättningen.

Av **11 kap. 4 § UTL** framgår vidare:

En utlänning som hålls i förvar ska ges möjlighet att ta emot besök och på annat sätt ha kontakt med personer utanför lokalen utan om besöket eller kontakten i ett särskilt fall skulle försvåra den verksamhet som rör förvaret. Om det är nödvändigt med hänsyn till säkerheten, får ett besök övervakas. Ett besök av ett offentligt biträde får övervakas om biträdet eller advokaten själv begär det.

Enligt bestämmelserna i utlänningslagen får en förvarstagen alltså nekas att ta emot ett besök eller ha en annan kontakt om den i ett enskilt fall skulle försvåra den verksamhet som rör förvaret. Med detta begrepp avses i princip detsamma som begreppet *lämpligen kan ske* i häkteslagen, dvs. i stor utsträckning praktiska förhållanden. En utgångspunkt är här att verksamheten i ett häkte eller en anstalt på många sätt skiljer sig från verksamheten i ett av Migrationsverkets förvar. Det ställs exempelvis betydligt högre krav på säkerheten inom Kriminalvården.

I grunden ska HÄL tillämpas, vilket innebär att bestämmelserna om förfarande och kontroll även gäller förvarstagnas kontakter. En kontroll i t.ex. MR/BR av den som en förvarstagen önskar kontakt med får således göras. En begränsning av kontakter får dock inte gå utöver vad som gäller enligt 11 kap. 4 § UTL. Bestämmelserna i UTL medför således en inskränkning i möjligheten att helt neka en kontakt.

När det gäller besök är utgångspunkten i utlänningslagen att ett besök får övervakas, om det nödvändigt med hänsyn till säkerheten. Om det vid en kontroll av den tilltänkte besökaren framkommer att besöket kan äventyra säkerheten blir då utgångspunkten att, oavsett om det rör sig om en närstående person eller inte, medge övervakade besök. Endast om besöket skulle medföra sådana säkerhetsrisker att det krävs mer kontrollåtgärder än vid ett normalt bevakat besök kan det bli aktuellt att helt avslå ansökan om besökstillstånd.

Samma sak bör gälla vid ansökningar om telefontillstånd. Om det framkommer säkerhetskäl som medför att tillstånd inom INTIK-systemet inte kan medges får tillstånd till avlyssnade samtal beviljas, oavsett angelägenhetsgraden för samtalet.

Hur ofta övervakade besök eller avlyssnade telefonsamtal kan ske får bestämmas på samma sätt som för övriga intagna. Prövningen bör dock inte leda till att kontakten i praktiken förhindras.

UTL medför att bestämmelsen om samtycke (3 kap. 22 § FARK Häkte) inte kan tillämpas på förvarstagna. Tillstånd kan alltså beviljas oavsett om den som kontakten ska äga rum med har samtyckt

eller inte. Samtyckesblanketten fyller emellertid ett viktigt informationssyfte och bör därför ändå användas.

Sammanfattningsvis gäller följande:

- Förvarstagna ska ansöka om besöks- och telefontillstånd på vanligt sätt.
- Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl kan ett besök övervakas och ett telefonsamtal avlyssnas.
- Övervakade besök och avlyssnade samtal kan beviljas oavsett vem kontakten ska äga rum med och oavsett kontaktens angelägenhetsgrad.
- Hur ofta kontrollerade kontakter kan äga rum får prövas på samma sätt som för övriga intagna.
- Samtyckesblanketten kan användas. Uteblivet samtycke medför inte att tillstånd till kontakt kan nekas.

## 11. Beslut, giltighet av tillstånd m.m.

---

### 11.1 Ansökan och beslut

Vid en ansökan om *besöksstillstånd* ska en helhetsprövning göras. Om anstalten eller häkte finner att ett besök kan äventyra säkerheten ska alltid en prövning göras om besöket kan beviljas med kontroll (se vidare om kontroll i avsnitt 5.2 och 9.1). Att en sådan prövning har gjorts ska framgå av beslutet. Om den intagne uttryckligen ansöker om okontrollerade besök bör anstalten eller häktet emellertid inte pröva frågan om kontrollerade besök utan att först ha tillfrågat klienten om han eller hon önskar detta.

En ansökan om *telefonstillstånd* ska, som framgår av 7 kap. 11 § FARK Fängelse samt 3 kap. 9 § FARK Häkte, betraktas som en ansökan om tillstånd att ringa inom INTIK-systemet, om den intagne inte anger något annat. Någon automatisk prövning av samtal utanför INTIK-systemet behöver således inte göras om tillstånd inom systemet inte kan beviljas. Det är viktigt att intagna är välinformerade om detta förfaringsätt och de två olika ansökningsmöjligheterna.

Eftersom möjligheten till besök och elektronisk kommunikation är angelägen för den intagne och dennes närstående är det viktigt att handläggningen av sådana ärenden sker utan dröjsmål. Detta gäller särskilt för unga intagna i häkte och intagna som suttit en längre tid med restriktioner. Kriminalvården har vid upprepade tillfällen kritiserats av JO för långsam handläggning av besöks- och telefonstillstånds-ärenden.

### 11.2 Möjligheten att återkalla ett tillstånd

Bestämmelserna om besök och elektronisk kommunikation i FäL och Häl är i princip uppbyggda utifrån att varje enskilt besök eller telefonsamtal ska prövas för sig. För en ökad förutsebarhet och av praktiska skäl arbetar Kriminalvården med ett system med tillståndsbeslut för besök respektive elektronisk kommunikation, där även förutsättningarna för framtida besök respektive telefonsamtal regleras genom tillståndsbeslutet. Denna praxis har accepterats av såväl JO som Högsta förvaltningsdomstolen (jfr bl.a. JO 1996/97 s. 114 och RÅ 1992 ref. 65).

En intagen bör kunna lita på att ett gynnande beslut inte ändras till hans eller hennes nackdel. Huvudregeln inom förvaltningsrätten är därför att ett gynnande beslut inte kan återkallas. I förarbetena till FL lyfts dock tre undantag fram; beslut får återkallas med stöd av ett förbehåll i själva beslutet eller i författningen som ligger till grund för beslutet, av hänsyn till en hälsofara, brandfara, trafikfara eller av andra sådana säkerhetsskäl eller om den enskilde utverkat beslutet genom vilseledande uppgifter (prop. 1985/86:80 s. 39). JO har gett uttryck för att Kriminalvården har rätt att ändra eller återkalla ett för en intagen gynnande beslut om det bedöms erforderligt med hänsyn till de säkerhetsskäl Kriminalvården har att beakta (JO-beslut den 15 februari 1995, dnr 4700-1994) samt att detta gäller oavsett om det beror på att nya omständigheter inträffat eller att man gjort en annan bedömning av säkerhetsrisken vid det ursprungliga beslutet (JO-beslut den 18 oktober 2005, dnr 225-2004). Kammarrätten har i ett avgörande uttalat att en förutsättning för att ett gynnande beslut ska kunna ändras är att det föreligger tvingande säkerhetsskäl men att bedömningen om sådana skäl är för handen ska göras utifrån den aktuella lagstiftningen (Kammarrätten i Stockholms dom den 5 juli 2012 i mål nr 3582-12).

För att vara säker på att ett sådant framåtsyftande beslut om besök eller elektronisk kommunikation som Kriminalvården arbetar med, och som ibland löper under mycket lång tid, ska kunna återkallas har Kriminalvården föreskrivit om återkallelseförbehåll. För beslut fattade innan ikraftträdandet av bestämmelserna om återkallelseförbehåll, den 1 januari 2014, måste det dock föreligga tvingande säkerhetsskäl för att få ändra ett gynnande beslut om inget återkallelseförbehåll angivits i beslutet.

Av 7 kap. 31 § första stycket FARK Fängelse framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet kan återkallas eller på annat sätt ändras till den intagnes nackdel om besök eller elektronisk kommunikation kan äventyra säkerheten, motverka den intagnes anpassning i samhället eller på annat sätt vara till skada för den intagne eller någon annan.

Av 3 kap. 25 § FARK Häkte framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet kan återkallas eller på annat sätt ändras till den intagnes nackdel om besök eller elektronisk kommunikation kan äventyra säkerheten.

Även om bestämmelserna möjliggör för anstalten eller häktet att göra en annan bedömning än tidigare är det givetvis viktigt för den intagnes rättssäkerhet och för Kriminalvårdens trovärdighet att bedömningarna utifrån samma underlag inte skiljer sig avsevärt åt. Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet bör därför i praktiken endast återkallas om det framkommit eller inträffat nya omständigheter som ändrar bedömningen kring om ett tillstånd kan beviljas, alternativt om det tidigare fattade beslutet är uppenbart felaktigt.

### 11.3 Giltighet av tillstånd vid förflyttning

Av 7 kap. 30 § FARK Fängelse framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation inom INTIK-systemet för en annan än en närstående upphör att gälla om den intagne omplaceras till en annan anstalt eller placeras i högre säkerhetsklass inom samma anstalt. Detsamma gäller ett sådant tillstånd för en närstående, om den intagne omplaceras till en anstalt i högre säkerhetsklass eller i säkerhetsavdelning.

Av **allmänna råd** till bestämmelsen framgår:

Att ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation fortsätter att gälla efter en omplacering hindrar inte den mottagande anstalten att vid behov genomföra en ny kontroll och eventuellt återkalla tillståndet, om det finns grund för det. Behov av att göra en ny kontroll kan finnas t.ex. om det har gått lång tid sedan föregående kontroll eller om det finns anledning att anta att den närståendes personliga förhållanden har förändrats i något avseende som påverkar prövningen av tillståndet.

Av 3 kap. 24 § FARK Häkte framgår:

Ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation för en annan än en närstående upphör att gälla om den intagne förflyttas till ett annat häkte. Detsamma gäller ett sådant tillstånd för en närstående, om förflyttningen sker av säkerhetsskäl.

Av **allmänna råd** till bestämmelsen framgår:

Att ett tillstånd till besök eller elektronisk kommunikation fortsätter att gälla efter en förflyttning hindrar inte det mottagande häktet att vid behov genomföra en ny kontroll och eventuellt återkalla tillståndet, om det finns grund för det. Behov av att göra en ny kontroll kan finnas t.ex. om det har gått lång tid sedan föregående kontroll eller om det finns anledning att anta att en närståendes personliga förhållanden har förändrats i något avseende som påverkar prövningen av tillståndet.

Om den intagne omplaceras till samma eller lägre säkerhetsklass i anstalt eller av annan anledning än säkerhetsskäl i häkte fortsätter tillstånd till besök och elektronisk kommunikation för närstående att gälla. Den intagne behöver således inte ansöka om ett sådant tillstånd på nytt. JO har i beslut den 26 juni 2013 (dnr 3379-2011) ställt sig kritisk till en rutin som inneburit att den intagne fått fylla i en särskild blankett för att få ett sådant tillstånd överfört. I samma beslut har JO uttalat att en överföring av ett tillstånd som fortsätter att gälla bör ske skyndsamt.

Att ett tillstånd till en närstående fortsätter att gälla innebär att det nya verksamhetsstället inte behöver fatta något beslut om det. Anstalten bör dock dokumentera vilka tillstånd som har ansetts fortsatt giltiga. Likaså bör anstalten notera om någon förnyad bakgrundskontroll (se avsnitt 6.1) har skett i samband med omplaceringen. En sådan ny kontroll måste inte ske innan telefonnumret läggs in i INTIK-systemet utan kan göras senare. Om det vid en kontroll framkommer sådana säkerhetsskäl som Kriminalvården har att beakta vid prövningen av tillståndet kan Kriminalvården återkalla det (se avsnitt 11.2).

Av avsnitt 7 och 8 framgår att förutsättningarna för att bevilja tillstånd till en kontakt delvis skiljer sig åt i anstalt och häkte. Det innebär att ett tillstånd som har beviljats på ett häkte inte automatiskt kan fortsätta gälla efter förflyttning till anstalt. I stället måste anstalten – om den intagne ansöker om tillstånd efter förflyttningen – göra en prövning av om kontakten kan beviljas utifrån reglerna i FäL. Anstalten kan dock naturligtvis helt eller delvis – beroende på förutsättningarna i det enskilda fallet – lägga uppgifter ur häktets utredning till grund för sitt beslut. För giltigheten av ett lämnat samtycke, se avsnitt 4.4.

Att en intagen har varit tillfälligt placerad i häkte i samband med en omplacering mellan två anstalter har ingen självständig betydelse för tillämpningen av fortsatt giltighet för tillstånd.

## 11.4 Omprövning vid omplacering

Ibland hinner en intagen omplaceras innan regionen hinner ompröva ett beslut om besöks- eller telefontillstånd. I ett sådant fall ska ärendet behandlas på olika sätt beroende på vem ansökan avser och vilken omplacering det är fråga om.

Om ansökan avser en person som inte är närstående till den intagne hade ett beviljat tillstånd inte fortsatt att gälla efter omplaceringen. Regionen ska därför skriva av ärendet. Detsamma gäller om ansökan avser en närstående och omplaceringen har skett till högre säkerhetsklass (eller av säkerhetsskäl när det gäller häkte), eftersom inte heller ett sådant tillstånd fortsätter att gälla efter omplaceringen.

Om det är fråga om ett tillstånd som fortsätter att gälla, eller skulle ha fortsatt att gälla om det hade beviljats, efter en omplacering/förflyttning ska ärendet omprövas av regionen. Det kan t.ex. vara fråga om tillstånd till bevakade besök – ett sådant tillstånd fortsätter att gälla även om den intagne i och för sig vill att besöken ska vara obevakade. Det kan också vara fråga om ett tillstånd till en närstående som har avslagits helt pga. säkerhetsskäl. Ett sådant tillstånd hade också fortsatt att gälla efter en omplacering/förflyttning.

Det finns dock ett undantag från denna handlägningsordning. Om en intagen i *anstalt* omplaceras från en högre till en lägre säkerhetsklass blir förutsättningarna för att bevilja tillståndet på den nya anstalten annorlunda jämfört med förutsättningarna på den gamla anstalten. Om regionen som första instans prövar frågan om tillståndet ska beviljas i den nya anstalten går den intagne miste om anstaltens prövning och förlorar således prövningen i en instans. I ett sådant läge ska regionen därför överlämna ärendet till den nya anstalten för en initialprövning.



## 11.5 Undantag för viss intagen i anstalt

Av 7 kap. 11 § FäL framgår:

Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i detta kapitel, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Som framgår av bestämmelsen får regeringen i vissa fall besluta om undantag från bestämmelserna om bl.a. besök och elektronisk kommunikation för viss intagen. Vem som fattar beslut rörande besök och elektronisk kommunikation när en intagen meddelats sådant förordnande framgår av arbetsordningen.

